

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
06539 Bilkent / ANKARA
Tel : +90 (312) 298 70 00
Fax: +90 (312) 266 47 59
e-posta: aib@yok.gov.tr

www.yok.gov.tr

görsel: 0.312.398.07.04

Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları

Yükseköğretim Kurulu

Yükseköretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları

 Yüksekö retim Kurulu

Haziran 2010, Ankara

Editör

Yrd. Doç Dr. Arman Erdoğan

Hazırlayanlar

Ayça Turan
Muharrem Kaplan
Derya Barlak
Ercan Laçın
Pırl Akın
Canan Ünvan
Esin Sallam
Seçil Aslan

Grafik Tasarım ve Baskı

Görsel Tanıtım
0.312 384 01 04

Katkıda Bulunanlar

Prof. Dr. Metin Toprak
Prof. Dr. Gönül Akçamete
Prof. Dr. Süheyda Atalay
Prof. Dr. Lerzan Özkale
Yrd. Doç. Dr. Ömer Açıkgöz
Prof. Dr. Selda Önderoğlu
Prof. Dr. Nebahat Sarı

Kitap için karikatürlerini ve fotoğraflarını
paylaşanlara teşekkür ederiz.

 İçindekiler

Sunu	1
1. Bologna Süreci Nedir?	2
2. Bologna Süreci Nasıl Gelişti?	3
3. Bologna Süreci'ne Hangi Ülkeler Dahildir?	4
4. Bologna Süreci Nasıl İlerler?	6
5. Bologna Süreci'nin Paydaşları Kimlerdir?	6
6. Bologna Süreci Sadece Avrupa Ülkelerini mi Kapsar?	8
7. Bologna Süreci Temel Faaliyet Alanları Nelerdir?	9
8. 2010 Sonrası İçin Belirlenen Yeni Hedefler Nelerdir?	10
9. Bologna Süreci Yükseköretim Kurumlarını Tektipletirmeyi mi Amaçlamaktadır?	11
10. Bologna Süreci'nde Mezunların İstihdam Edilebilirliği Niçin Önem Taımlamaktadır?	12
11. Bologna Süreci Ülkemizde Nasıl İlenmektedir?	14
12. Bologna Süreci Yükseköretim Sistemimiz Açısından Neden Önemlidir?	15
13. Bologna Süreci Öretim Elemanları Açısından Neden Önemlidir?	16
14. Bologna Süreci Örenciler Açısından Neden Önemlidir?	17
15. Bologna Süreci veriler Açısından Neden Önemlidir?	18
16. Üçlü Derece Sisteminin (Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora) Uygulanması ve Dereceler Arası Geçiş Nasıldır?	19
17. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Nedir?	19
18. Avrupa Düzeyinde Kaç Yeterlilik Çerçevesi Vardır?	20
19. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Kapsamında Türkiye'de Neler Yapılmaktadır?	22
20. TYYÇ Düzeylerine Göre Yeterlilikler Nelerdir?	25
21. Yeniden Yapılanma Kapsamında Önlisans Programlarında Neler Yapıldı?	26
22. Yeniden Yapılanma Çerçevesinde Yükseköretim Kurumları Hangi Çalımları Yapacaklardır?	27
23. Alan Yeterlilikleri Nedir ve Nasıl Oluşturulur?	28
24. Program Yeterlilikleri Nedir ve Nasıl Oluşturulur?	29
25. Örenme Kazanımları Nedir ve Nasıl Oluşturulur?	29
26. Örenme Kazanımları ile Dersin Amaç ve Hedefleri Arasındaki Fark Nedir?	30
27. Örenme Kazanımları Yazarken Nelere Dikkat Edilmelidir?	31
28. Program Yeterlilikleri Zaman içinde Değerlendirilebilir mi?	31
29. Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun Bu Süreçte Rolü Nedir?	33
30. Kalite Güvencesi Nedir?	34
31. Kalite Güvence Sistemi Türkiye'de Nasıl Uygulanmaktadır?	35
32. YÖDEK (Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu) Nedir?	36
33. ADEK (Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu) Nedir?	36
34. Kalite Güvence Mekanizması Olarak Değerlendirme Süreci Nasıl Çalışır?	37

35. Kalite Güvence Mekanizması Olarak Değerlendirme Süreci Nasıl Çalışır?	37
36. Örenciler Kalite Güvence Süreçlerine Nasıl Katılım Sağlarlar?	39
37. Örenim Sürelerinin ve Diplomaların Tanınması Nedir?	40
38. Lizbon Tanıma Sözleşmesi Neleri Kapsamaktadır?	40
39. ENIC/NARIC Merkezleri Nelerdir?	41
40. Diploma Eki Nedir?	41
41. Diploma Eki Nasıl Hazırlanır?	42
42. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS / ECTS) Nedir?	43
43. AKTS Kredileri Nasıl Hesaplanır?	44
44. Diploma Eki Etiketleri Nedir?	45
45. AKTS Etiketleri Nedir?	46
46. Diploma Eki/AKTS Etiketlerine Nasıl Bağlıdır?	46
47. Yükseköretimde Sosyal Boyut ile Ne Kastedilmektedir?	47
48. Sosyal Boyut Bologna Süreci'nde Ne Zaman Yerini Almıştır?	47
49. Yükseköretimde Sosyal Boyut Kapsamında Belirlenen Hedefler Nelerdir?	48
50. Eurostudent Projesi Nedir?	48
51. "Örenci Katılımı" Hangi Unsurları Kapsamaktadır?	49
52. Avrupa'da ve Türkiye'de Örenci Katılımı Nasıl Gerçekleştirilmektedir?	49
53. Hareketlilik Ne Demektir?	50
54. Hareketlilik Konusunda Belirlenen Hedef Nedir?	50
55. Türkiye'de Hareketlilik Konusunda Gerçekleştirilen Çalışmalar Nelerdir?	50
56. Erasmus Programı Nedir?	51
57. Farabi Programı Nedir?	51
58. Hayat Boyu Örenme Nedir?	52
59. Türkiye'de Hayat Boyu Örenme Kapsamında Neler Yapılmaktadır?	54
60. Sürekli Eğitim Merkezi (SEM) Nedir?	54
61. Ortak ve Çift Diploma Programları Nedir?	55
62. Bologna EĞüdüm Komisyonlarının (BEK) Yapılanması Nasıldır ve Görevleri Nelerdir?	56
63. Bologna EĞüdüm Komisyonu Raporları Neden Hazırlanıyor?	57
64. Bologna EĞüdüm Komisyonları (BEK) Neler Yapıyor?	57
65. Bologna Faaliyet Alanlarındaki Türkiye Karnesi Nedir?	58
66. Bologna Süreci'ne Dair Olumsuz Algılama Var mıdır?	61
Kısaltmalar	62
Kısa Sözlük	64
Bilgi Kaynakları	66
İlgili Kurumlar	68
Ekler	70

Yükseköretim sistemleri 21. yüzyılda önemli bir yeniden yapılanma sürecinden geçmektedir. Bu doğrultuda, yükseköretim stratejimizdeki önceliklerimiz yükseköretim sistemimizin uluslararası alanda rekabet edebilir donanımlara sahip mezunlar yetiştirmesini temin etmeye yönelik olarak, uluslararası mak, kalite güvencesini arttırmak ve yükseköretime erişimi talepler eden öğrencilerle, yükseköretimdeki arzı dengelemek ve üniversite özerkliğini sağlamaya yönelik tedbirler almaktır. 2001 yılından itibaren üye oldu umuz ve 2010 yılında 47 ülkenin dahil olduğu Bologna Süreci, yükseköretim önceliklerimiz olan bu hedeflere ulaşmayı mümkün kılacak uygun araçlar sunmaktadır. Gerek uluslararası yükseköretim elemanlarının ve yaklaşımlarının içinde aktif rol almak, gerekse ülkemizdeki yükseköretim, çağın gereklerine uygun şekilde yeniden yapılandırılmak bakımından, tüm yükseköretim kurumlarımızın, yükseköretim sistemimizde yeniden yapılanma reformları olarak gördüğümüz Bologna Süreci'nin faaliyet alanlarıyla uyumlu çalışmalar yapması önem arz etmektedir.

Bu nedenle Yükseköretim Kurulu olarak yükseköretimimize katkı sağlamak üzere Avrupa Yükseköretim Alanı'ndaki gelişmeleri takip etmek ve yükseköretim sistemimizi uyumlu hale getirmek için farklı faaliyet ve çalışmalar yürütmekteyiz. Bu çalışmalar yaparken Bologna projesi çerçevesindeki çalışmalarımıza ek olarak, yükseköretim kurumlarımızın bu alanda yetkin öğretim üyelerinden oluşan yeterlilikler komisyonu, çalışma grupları ve yükseköretim kurumlarımızda bulunan Bologna Eylem Komisyonları (BEK) önemli katkılar vermektedirler. Sürecin başlangıcından itibaren Türkiye'de başarıyla uygulanmasında katkı sağlayan bütün Bologna uzmanlarına, yeterlilikler komisyonu ve çalışma grupları üyelerine, yükseköretim kurumlarında sürecin uygulanmasında fiilen çalışan öğretim elemanlarına, hareketlilik konusunda başarıyla uygulamalarının yanında Avrupa Komisyonunca desteklenen Bologna Projelerinin yürütülmesinde katkı veren Ulusal Ajansa ve bu çalışmaların başarılı olması adına yürüten AB ve Uluslararası ilişkiler Birliğimizin sorumluları ve tüm çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Yükseköretimimizin yeniden yapılanma sürecinde yürütmekte olduğumuz faaliyet başlıkları ve bunlara ilişkin olarak ortaya çıkan soruları paylaşmak amacıyla hazırladığımız bu kitapçığı yükseköretim kurumlarımıza, öğretim elemanlarımıza, öğrencilerimize ve paydaşlarımıza sunuyor; yükseköretimimizi daha şeffaf, daha tanınır ve daha rekabet edebilir bir yapıya kavuşturmak için tüm paydaşlarımızın katkılarını bekliyorum.

Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan
Başkan

Sunu

1. Bologna Süreci Nedir?

çinde bulunduğumuz yüzyılda ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler yükseköretimin yeniden yapılanmasını gerekli kılmaktadır. Bilgi toplumunda yükseköretime talep artmakta, yükseköretim sistemlerinde hesap verebilir ve şeffaf süreçler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yeni teknolojiler, eğitim ve araştırma alanında yeni materyallerin kullanılmasını mümkün kılmakta, öğrenme yollarının ve hayat boyu öğrenmenin önemini artırmaktadır. Ayrıca, küreselleşen ekonomilerde yükseköretime artan taleple birlikte, yükseköretim kurumları ile dünyası arasındaki ilişkinin önemi artmakta; rekabet, eğitimde kaliteyi gerekli kılmaktadır. Küreselleşmenin sonucu olarak artan mal ve hizmet dolaşımı, yükseköretim kurumları başta olmak üzere, yükseköretim alanına dahil her paydaşı, bu sürecin zorunlu kıldığı değişimlerin gerçekleştirilmesinde çaba göstermeye yönlendirmektedir. Yükseköretim alanı tarihte hiç olmadığı kadar uluslararası rekabete açık hale gelmiştir.

Tüm bu gelişmelere başlı olarak, yükseköretim, dünyanın hemen hemen bütün bölgelerinde son yirmi yıldır çok önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Ülkeler, kendi yükseköretim sistemlerini karşılaştırmak, benzer sorunlara ortak çözümler üretmek üzere bölgesel işbirlikleri oluşturmaya başlamışlardır. Bunlardan en kapsamlısı, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'nın ekonomik gelişimiyle rekabet etmek amacıyla Avrupa bölgesinde ortak bir **Avrupa Yükseköretim Alanı (AYA)** oluşturmak üzere başlatılan Bologna Süreci'dir. Üye ülkelerde karşılaştırmalı, rekabetçi ve şeffaf bir yükseköretim alanı oluşturmak hedefiyle ortaya çıkan Bologna Süreci'nde ülkelerin uygulamalarına başlı olarak, belirlenen hedefler de ihtiyaçlar çerçevesinde geliştirilmektedir. Bu bağlamda, Bologna Süreci, sürekli geliştirilen ve dinamik bir nitelik taşımaktadır. Bir başka deyişle, Bologna Süreci durağan bir sistem değil sürekli gelişen bir süreçtir.

Bologna Süreci ilk kez 1998 yılında Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanları'nın Sorbonne'da gerçekleştirdikleri toplantı sonrasında yayımlanan Sorbonne Bildirgesi ile ortaya çıkmıştır. Bu Bildirgede ilk defa olarak Avrupa'da ortak bir yükseköretim alanı yaratma fikri geliştirilmiştir. 1999 yılında İtalya'nın Bologna kentinde düzenlenen ve 29 Avrupa ülkesinin yükseköretimden sorumlu Bakanlarının imza attıkları Bologna Bildirgesi'yle Bologna Süreci resmen başlamıştır. Sürecin temel hedefleri bu Bildirge ile ilan edilmiştir. Bu hedefler kısaca aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kolaylaştırılabilir ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköretim diploma ve dereceleri oluşturmak (Bu amaç doğrultusunda Diploma Eki uygulamasının geliştirilmesi).
- Yükseköretimde lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki amaçlı derece sistemine geçmek (2003 Berlin Bildirgesi'nde yükseköretimin mevcut iki amaçlarının yanı sıra, üçüncü amaç olan doktora düzeyini de içermesinin gerekliliği üzerinde fikir birliğine varılması, dolayısıyla bu tarihten itibaren iki amaçlı derece sistemi yerine üç amaçlı derece sistemine geçilmesi Bologna Süreci'nin ana hedefleri arasında yerini almıştır.)
- Avrupa Kredi Transfer Sistemini - AKTS (*ECTS: European Credit Transfer System*) uygulamak.
- Öğrencilerin ve öğretim elemanlarının hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak.
- Yükseköretimde kalite güvencesi sistemlerini uygulamak ve yaygınlaştırmak.
- Yükseköretimde Avrupa boyutunu geliştirmek.

2. Bologna Süreci Nasıl Gelişti?

Bologna Bildirgesi'ni sırasıyla Prag (2001), Berlin (2003), Bergen (2005), Londra (2007), Leuven (2009) ve Budapeşte/Viyana (2010) bildireleri takip etmiş ve her bir bildire ile Bologna Süreci'nin faaliyet alanı biraz daha genişlemiştir ve ayrıntılandırılmıştır.

Bologna Süreci'nin belirlediği hedefler, diğer üye ülkelerde olduğu gibi, yükseköretim çalışmalarını küresel boyuta ulaştırma konusunda ülkemiz için de uygun araçlar sunmaktadır. Yükseköretim sistemimizin yeniden yapılandırılması ihtiyacı doğrultusunda Türkiye 2001'de Bologna Süreci'ne dahil olmuştur.

Bologna Süreci 11-12 Mart 2010 tarihinde Budapeşte/Viyana Bakanlar toplantısında Kazakistan'ın da sürece dahil olmasıyla, Avrupa Birliği ülkelerinin ötesinde 47 ülkenin üye olduğu geniş bir alana yayılmıştır. Bu ülkeler; Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Kazakistan, Letonya, Lichtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Vatikan ve Yunanistan'dır. Belçika'nın federal bir devlet yapısına sahip olmasından dolayı federal sisteme bağlı Flaman Bölgesi ile Valon Bölgesi'ni ayrı olarak değerlendirilen bazı kaynaklarda üye ülke sayısı 48 olarak da belirtilmektedir.

3. Bologna Süreci'ne Hangi Ülkeler Dahildir?

Üye Ülkeler:

 Almanya 1999	 Gürcistan 2005	 Makedonya 2003
 Andora 2003	 Hırvatistan 2001	 Malta 1999
 Arnavutluk 2003	 Hollanda 1999	 Moldova 2005
 Avusturya 1999	 İrlanda 1999	 Norveç 1999
 Azerbaycan 2005	 İtalya 1999	 Polonya 1999
 Belçika 1999	 İspanya 1999	 Portekiz 1999
 Birleşik Krallık 1999	 İsveç 1999	 Romanya 1999
 Bosna Hersek 2003	 İsviçre 1999	 Rusya Federasyonu 2003
 Bulgaristan 1999	 İzlanda 1999	 Sırbistan 2003
 Çek Cumhuriyeti 1999	 Karadağ 2007	 Slovakya 1999
 Danimarka 1999	 Kazakistan 2010	 Slovenya 1999
 Ermenistan 2005	 Letonya 1999	 Türkiye 2001
 Estonya 1999	 Lihtenştayn 2001	 Ukrayna 2005
 Finlandiya 1999	 Litvanya 1999	 Vatikan 2003
 Fransa 1999	 Lüksemburg 1999	 Yunanistan 1999
 Güney Kıbrıs Rum Kesimi 2001	 Macaristan 1999	

“

4. Bologna Süreci Nasıl İlerler?

”

Bologna Süreci, başlangıcından itibaren sürekli izlenerek geliştirilen ve geliştirilen bir süreçtir. Birbirinden farklı ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapılara sahip 47 ülkenin yükseköretim sistemlerini şeffaf, anlaşılır ve rekabet edebilir bir düzeye getirme hedefleri doğrultusunda her ülkede önemli reformların yapılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, iki yılda bir yapılan ve sürece dahil ülkelerin yükseköretimden sorumlu Bakanlarının bir araya geldikleri Bologna Bakanlar Toplantıları Sürecin uluslararası düzeyde en üst siyasi seviyesidir. Bu toplantılarda her bir Bologna ülkesinden elde edilen veriler doğrultusunda “durum tespiti” sonuçları değerlendirilerek yeni hedefler saptanmakta, alınan kararlar ortak bildiri ve bildirgelerle kamuoyuna duyurulmaktadır.

Sürecin ikinci seviyesini Bologna İzleme Grubu (*BFUG: Bologna Follow-Up Group*) oluşturmaktadır. Bologna İzleme Grubu, Bologna Süreci'ne katılan ülkelerin yükseköretimden sorumlu temsilcilerinin oluşturduğu bir gruptur ve yükseköretimden sorumlu Bakanlar toplantılarında belirlenen hedeflerin ulusal düzeyde uygulanmasını ve takip edilmesini sağlar. Bologna İzleme Grubu, tüm ülke temsilcilerinin katılımıyla belirli aralıklarla değerlendirme toplantıları yaparlar. Ayrıca belirlenen hedeflerin uygulamaya geçirilmesi için ülke temsilcilerinden oluşan alt çalışma grupları oluştururlar. Bu yapıyla Bologna Süreci ülkelerin sağladıkları bilgi, görüş ve veriler doğrultusunda, sürece dahil diğer paydaşların da (EUA, ESU, ENQA, EURASHE vb.) aktif katkılarıyla katılımcı bir şekilde devam etmektedir.

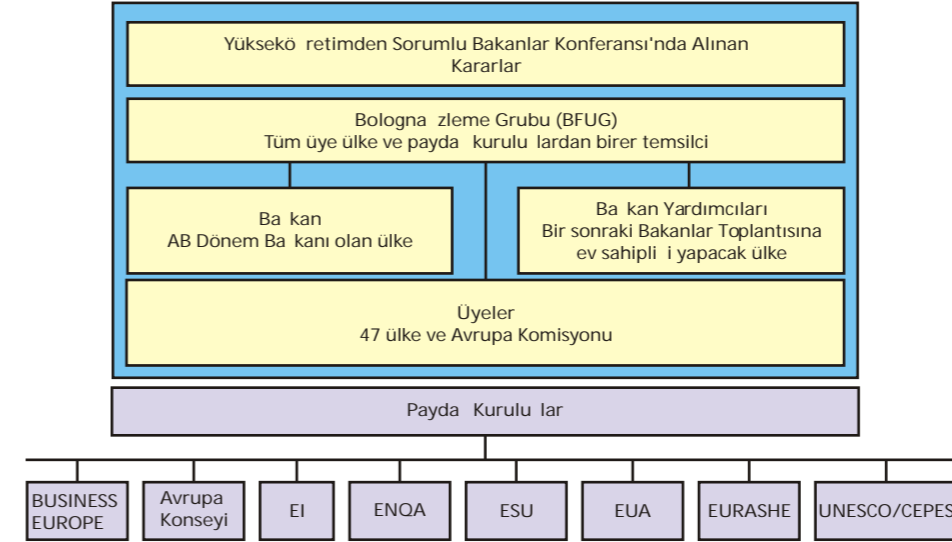
Bologna Süreci kapsamında yapılan faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde üye ülkelerin yanı sıra birçok paydaş rol almaktadır.¹ Bunlar arasında en önemlileri baş harflerinden dolayı E4 olarak bilinen dört organizasyondur: ENQA (*European Association for Quality Assurance in Higher Education* -

¹ Dipnotlar

¹ İlgili paydaşların internet adreslerini kitabın arka kısmındaki ilgili kurumlar listesinde görebilirsiniz.

Yükseköretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği), ESU (*European Students' Union - Avrupa Öğrenci Birliği*), EUA (*European University Association - Avrupa Üniversiteleri Birliği*) ve EURASHE (*European Association of Institutions in Higher Education - Avrupa Yükseköretim Kurumları Birliği*). Bu kurumlar dışında Avrupa Konseyi (*Council of Europe*), Avrupa Komisyonu (*European Commission*), UNESCO-CEPES (*European Centre for Higher Education*), OECD (*Organization for Economic Co-operation and Development - Ekonomik Birlik ve Kalkınma Örgütü*), EI (*Education International Pan-European Structure - Uluslararası Eğitim Pan Avrupa Yapısı*), BUSINESS EUROPE (*The Confederation of European Business - Avrupa Dünyası Konfederasyonu*) süreci takip eden ve katkı sağlayan diğer önemli paydaşlardır.

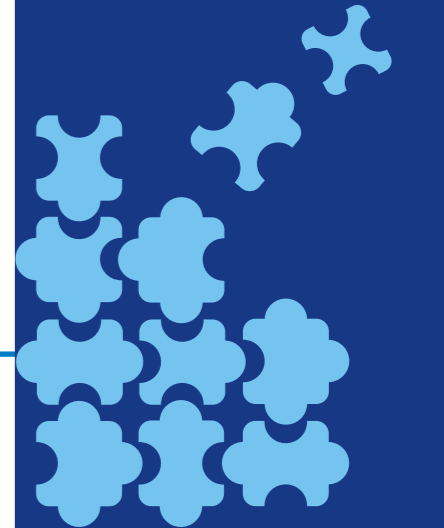
Tablo 1: Bologna Süreci Organizasyon Yapısı

“

5. Bologna Süreci'nin Paydaşları Kimlerdir?

”

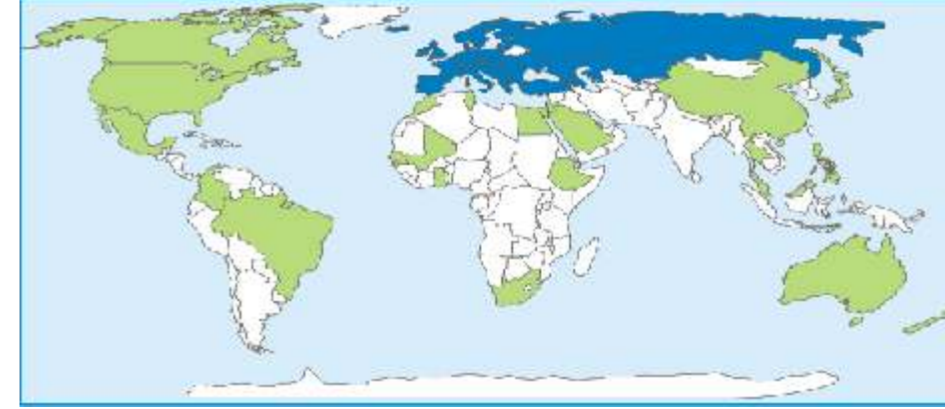

6. Bologna Süreci Sadece Avrupa Ülkelerini mi Kapsar?

Bologna Süreci sadece Avrupa Birliği ülkelerini değil, daha geniş bir Avrupa Yükseköretim Alanı'nı kapsamaktadır. Ayrıca, Bologna Süreci'nin son 10 yıldır Avrupa Yükseköretim Alanı'nda aldığı mesafe, yükseköretim sistemlerine sunduğu araçlar uygulanabilir ve karşılaştırılabilir olduğundan dolayı dünyanın diğer bölgelerinde de sürece ilgi olmaktadır. Yükseköretim alanında oluşturulmaya başlanan birçok bölgesel birliği Bologna Süreci'nin araçlarını referans olarak almaya başlamıştır. Örneğin, Nisan 2009'da gerçekleştirilen Leuven Bakanlar Konferansı'nda ilk defa "Policy Forum" adıyla sürece üye olmayan ülkelerin de görüş ve ilgilerini içeren bir toplantıya yer verilmiştir. Leuven'de gerçekleştirilen ilk Policy Forum'a katılarak Bologna Süreci'ne ilişkin ilgilerini Bakanlar düzeyinde ortaya koyan ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti, Etiyopya, Fas, Gana, İsrail, Japonya, Kanada, Kazakistan, Meksika, Mısır, Tunus, Yeni Zelanda'dır. Ayrıca başta IAU (*International Association of Universities - Uluslararası Üniversiteler Birliği*) olmak üzere birçok uluslararası kuruluşu tanınmaktadır.

2010'da Budapeşte/Viyana'da gerçekleştirilen ikinci Policy Forum'da ilk Policy Forum'a katılan ülke ve uluslararası kuruluşlara ek olarak Filipinler, Güney Afrika, Kolombiya, Malezya, Mali, Senegal, Suudi Arabistan, Tayland, Ürdün ve OECD yer almışlardır. Policy Forum'a katılan Bakanlar yayınladıkları Bildirgede kendi ülke ve bölgelerinde Bologna Süreciyle uyumlu yükseköretim yapılanmasını geliştirmek için çaba harcayacaklarını ve ülkeler arasında iletişimi sağlamak üzere birer temsilci görevlendireceklerini beyan etmişlerdir. Bu haliyle Bologna Süreci 10. yılında bölgesel bir yükseköretim sürecinden küresel bir boyuta dönüşmüş olmaktadır.

Bologna Süreci'nin Küresel Görünümü

■ Bologna Süreci'ne üye ülkeler.
■ Bologna Süreci'ni ve faaliyetlerini yükseköretim sistemlerinde kullanmak üzere takip eden ve 2009'dan itibaren Bakanlar Konferansı'ndaki Bologna Policy Forum toplantılarına katılan ülkeler.

Yükseköretimden sorumlu Bakanlar, 1999 Bologna Bildirgesi ile belirlenen hedeflerin Avrupa düzeyinde, ulusal ve kurumsal bağlamda 2010 yılına kadar tam olarak uygulanacağı taahhüdünde bulunmuşlardır. Bu kapsamda, 1999 Bologna Bildirgesi'yle bağlaşılan ve 2010 yılına kadar her bir ülkenin ulaşıması planlanan hedefler şu şekilde özetlenebilir:

Kolay Anlaşılabilir ve Karşılaştırılabilir Bir Akademik Derece Sistemi:

- 3'lü derece (Lisans / Yüksek Lisans / Doktora) sistemine sahip yükseköretim sistemi
- Düzeyler arasında geçişin nasıl yapılacağının tanımlanması
- Yükseköretimde **Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi** oluşturulması

Kalite Güvencesi:

- Avrupa ilke standartları ile uyumlu ulusal **kalite güvence** sisteminin kurulması

7. Bologna Süreci Temel Faaliyet Alanları Nelerdir?

- Örencinin yükseköretimde karar süreçlerine katılımının sağlanması
- Ulusal kalite güvence faaliyetlerine uluslararası katılımın temin edilmesi

Diplomaların ve Örenim Sürelerinin Tanınması:

- Üye ülkelerde **Diploma Eki** (DE/DS: *Diploma Supplement*) uygulamasına geçilmesi
- **Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi'nin** (AKTS/ECTS: *European Credit Transfer and Accumulation System*) tüm üye ülkelerde hayata geçirilmesi
- Lizbon Tanıma Sözleşmesi çerçevesinde sözleşmeye dahil ülkelerde diploma ve derecelerin tanınması için gerekli düzenlemelerin yapılması

Hayat Boyu Örenme:

- Tecrübeye ve okul dışı öğrenmelere dayalı yeterliliklerin formal öğrenimdeki derecelere denkliğinin tanınmasına yönelik düzenlemelerin yapılması
- Formal, informal ve non-formal yollarla elde edilen yeterliliklerin ölçülmesi ve belgelenmesi

Ortak Dereceler:

- Ülkeler arasında yükseköretim alanında ortak derece ve diploma programlarının oluşturulması ve bunların karşılıklı olarak tanınması

Nisan 2009'da gerçekleştirilen Leuven Bakanlar Konferansı Bildirgesi ile 2010 sonrası öncelikli hedefler ve faaliyet alanlarına dikkat çekilmiştir.² Bu kapsamda yukarıdaki temel faaliyet alanlarına ek olarak önümüzdeki 10 yıl için yükseköğretimin takip etmesi ve geliştirmesi gereken öncelikli faaliyet alanlarına aşağıdakiler eklenmiştir:

- Hareketlilik
- Sosyal Boyut
- Hayat Boyu Öğrenme

¹Dipnotlar

²"Leuven/Louvain-la-Neuve Bakanlar Konferansı Bildirgesi" için bakınız: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf

8. 2010 Sonrası İçin Belirlenen Yeni Hedefler Nelerdir?

Bologna Süreci'nin amacı, Bologna ülkelerinin yükseköretim sistemlerindeki farklılık ve özgünlüklerini ortadan kaldırarak tek tip bir yükseköretim modeli oluşturmak değildir. Böyle bir amaç, üniversite özerkliğini ortadan kaldırır. Tersine, farklı ülkelerin ve hatta bu ülkelerde amaçları ve gelişimlik düzeyleri birbirinden farklı yükseköretim kurumlarının varolan özgünlüklerinin veya farklılıklarının belirgin biçimde ifade edilebilmesi, bu özgünlük ve farklılık iddialarının, soyut birer iddia olmaktan çıkarılıp nesnel biçimde ortaya konmasında kullanılacak uygun araçlar sunmaktadır. Avrupa Yükseköretim Alanı'nda, farklı yükseköretim düzeyleri için öngörülen asgari yeterlilikleri kazandıranı garantiye alan diploma programları, kendilerini özgün veya farklı kılabilecek yenilikleri yapmakta tamamen serbesttirler. Bu farklılıkların hangi faaliyetlerle nasıl sağlanacağı, öğrencilere kazandırılacağı öngörülen yeterliliklerin gerçekte kazandırılıp kazandırılmadığının nasıl ölçüleceği ve tüm bu çalışmaların kalite güvencesinin nasıl sağlanacağına gösterilmesi,

yani yükseköretim sisteminin bilinen araçlarla effaflaştırılması kaydıyla tüm özgünlük ve farklılıklarla özenle korunmalıdır. Çünkü bireylerin kişisel gelişimine olan katkıları ülkeden ülkeye farklılık gösteren öğrenim yöntemleri, eğitim-öğretim ortamını biçimlendiren dersler ile eğitim araç ve gereçlerin farklılığının korunması, yaratıcı ve etkin bir yükseköretim için vazgeçilmezdir. Özellikle keyfili ve statükoculuk niteliği taşımayan, yeniliklerin ve yaratıcılığın önünü açacak her türlü girişim üniversite özerkliğinin vazgeçilemez temel koşullarındandır. Bologna Süreci, mezunların farklı ülkelerde serbest biçimde dolaşımına imkan vermek üzere, yükseköretimde kazandırılan yeterliliklerin effaflaştırılıp diploma denkliklerinin

9. Bologna Süreci Yükseköretim Kurumlarını Tektiplemeyi mi Amaçlamaktadır?

kolayca sağlanması ile yenilikçi ve ülkelere özgü farklılık ve zenginliklerin korunmasını birlikte sağlayacak sistematik araçlar bütünü sunmaktadır.

Yukarıda 2010 Budapeşte-Viyana Bakanlar Konferansı için Macaristan Güzel Sanatlar Üniversitesi öğrencisi Zsuzsanna Palman tarafından hazırlanan Avrupa Yükseköretim Alanı'nı simgeleyen logo yer almaktadır. Logo çok net bir şekilde sürecin tekiylemeyi de il, farklılıkların uyumlu bir iletişim içinde olmalarını temsil etmektedir. En alttaki 3 temel parça 3 dereceli sisteme geçişi ortak payda olarak vermekte, onun üstüne yerleştirilen her bir farklı parça ise gerek farklı yükseköretim sistemlerini, gerekse farklı Bologna faaliyet alanlarını yansıtmaktadır. En üstte diğerlerinden ayrı durumda olan parçalar ise sürecin devam ettiğini ve gelecekte yeni eklemeler de olabileceğini göstermektedir.

Yükseköretim, bireylerin yeteneklerini geliştirmelerine ve en etkin biçimde kullanabilmelerine yardımcı olan kişisel gelişim imkanı sunar. Bu imkandan bireylerin azami ölçüde yararlanmalarını sağlamak, varsa bunu önleyen veya geciktiren engelleri ortadan kaldırmak vatandaşlarının mutluluğunu artırmayı amaçlayan etkin bir devletin önemli sorumlulukları arasında sayılmalıdır. Dolayısıyla yükseköretim kurumları, imkanları

10. Bologna Süreci'nde Mezunların İstihdam Edilebilirliği Niçin Önem Taşımaktadır?

ölçüsünde isteyen ve gereklilerini taşıyan herkese yükseköretim imkanı sunmalı ve mümkün olan en kısa sürede onlara vaat ettiği yeterlilikleri kazandırarak mezun etmelidir. Yükseköretim alan herkesin, mezuniyetten sonra, edilebilirlik alanında bir işe istihdam edilememesi yükseköretim kurumlarının mezun sayılarını azaltarak çözülebilecek bir sorun olarak düşünülmemelidir. Çünkü bir toplumun işsizlik ve istihdam imkanları bireylerin sahip oldukları edilebilirlik ile ilişkili olmakla birlikte, sadece edilebilirliğin bir sonucu değildir. Ekonomi ve devlet bürokrasisinin gelişmişlik düzeyi, diğer ülkelerle ekonomik, ticari ve siyasi ilişkiler veya vatandaşlık kimliğinin diğer ülkelerde sahip olduğu itibara bağlı olarak mezunların ülkedeki çalışmaya imkanlarının artıp azalması gibi bir çok faktöre bağlıdır. Bu sorunların bir kısmı edilebilirlikle çözümlenirken birlikte (örneğin birkaç yabancı dil öğrenme, öğrenci değişim programları ile başka ülkelerde deneyimi kazandırılması gibi) tümüyle yükseköretim kurumları tarafından çözülmesi beklenemez. Bu nedenle, mezunların iş bulamamasında yükseköretim kurumlarının sorumluluğu, daha çok mezunların işsizlik olması halinde o işi yapacak yeterliliklerle donatılıp donatılmaması ile ilgilidir. Bu yüzden yükseköretim kurumlarının işsizliğin dünyasının aradığı vasıflarla donanımlı biçimde mezunlar yetiştirmenin ötesinde, mezunların işsizlik olanaklarına bakarak, öğrenci kontenjanı belirlemeleri, istihdam azalması için mezun sayılarını azaltmaları beklenmemelidir. Bu, nasıl olsa mezun olduysa iş bulamayacak ön tahminiyle, işsizliğin imkanlarının yanı sıra kişisel gelişimden de yoksun bırakılarak iki kez cezalandırılması anlamına gelir. Yükseköretim kurumlarının sorumluluğu, istihdam imkanlarına göre mezun vermek değil, imkanlar ölçüsünde talepte bulunan herkese yükseköretim imkanı sunmak, ancak verdiği mezunları işsizlik olması halinde o işi en iyi yapacak bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılmalarını garantileyerek mezun etmesidir. Bu şekilde yeterli donanıma sahip mezunların hangi

11. Bologna Süreci Ülkemizde Nasıl İlerlemektedir?

ülkede ve nasıl çalışacakları konuları, toplumun diğer kurumlarının görev ve sorumluluk alanına girmektedir.

Öte yandan, mezunların istihdam edilebilirliklerini artırmanın önemli bir yolu da yükseköretim süreçlerine i verenler, öğrenciler, mezunlar gibi paydaşları katmaktır. Yükseköretim kurumları programlarını oluştururken ve geliştirirken, i dünyasının ve farklı sektörlerin hangi yeterliliklerle donatılmış bir çalışana ihtiyaç duyduklarını bilmek durumundadır. Aynı şekilde mezun ettiği i lerin ne tür i lerde çalıştığını, ne kadar süre içinde i dünyasına katıldığı gibi tecrübeleri tespit etmek üzere mezunlarıyla da irtibatlı olmalıdır. Bu tür paydaşlardan elde edilen verilerin program geliştirme süreçlerinde dikkate alınması, mevcut ve gelecekteki öğrencilerinin istihdam edilebilirliğini de arttırmaya katkıda bulunacaktır.

Bologna Süreci'nin ulusal bağlamda uygulanmasında başta yükseköretim kurumları olmak üzere birçok paydaşa çok önemli sorumluluklar düşmektedir. Ülkemizde Yükseköretim Kurulu (YÖK) sürecin uygulanmasında ve takip edilmesinde birinci dereceden sorumlu kurumdur. Yükseköretim Kurulu, Bologna Süreci'ni yükseköretim sistemimizin yeniden yapılanması için uygun bir araç olarak değerlendirmekte ve yükseköretim kurumlarımızın uluslararası düzeyde görünürlüğünü, tanınırlığını, kalitesini artırmak için çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalardan bir kısmı Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen ve ülkemizde 2004 yılından itibaren yürütülen "Bologna Uzmanları Ulusal Takımı Projesi" kapsamında, bir kısmı ise Yükseköretim Kurulu'nun oluşturduğu komisyonlar tarafından yürütülmekte ve yapılan çalışmalarla yükseköretim kurumlarımızın tamamını sürece dahil etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede; öğrenciler, öğretim elemanları, öğrenciler ve idari personel bu yeniden yapılanma sürecinin uygulanması ve yükseköretim sistemimize katkı sağlanması için önemli bir role sahip olacaktır.

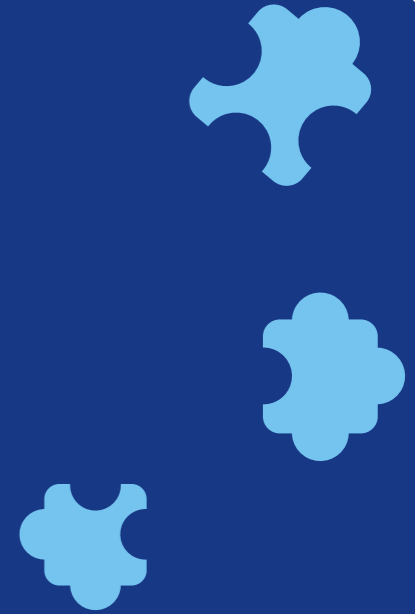

Bologna Süreci kapsamında öngörülen faaliyet ve düzenlemelerin yapılması;

- Ülke dışında yükseköretim sistemimizin daha iyi tanınmasını sağlamak ve yükseköretim kurumlarına ilgiyi artırır.
- Öğrenciler ve diğer paydaşlara karşı sorumluluklarını yerine getiren (özerk) yükseköretim kurumlarını destekler.
- Ulusal yeterlilikler çerçevesinin oluşturulmasını yeterliliklerin bir bütün olarak sistem içerisinde birbirleri ile ilişkilendirilebilmelerini ve bu sayede eğitim farklı düzeyleri arasında ilerleme ve geçi kolaylaştırır.
- Değerli toplumsal ihtiyaçlara uygun olan yeni yeterliliklerin geliştirilmesine yardımcı olur.
- Yeterlilikler ile tanınma ve hareketlilik arasındaki ilişkiyi açıklayarak ulusal ve uluslararası düzeyde vatandaşların ve öğrencilerin bilincini yükseltir.
- Kalite güvence sistemlerinin geliştirilmesine ve dünya ile rekabet edebilir bir yükseköretim sisteminin oluşturulmasına katkı sağlar.

12. Bologna Süreci Yükseköretim Sistemimiz Açısından Neden Önemlidir?

13. Bologna Süreci Öğretim Elemanları Açısından Neden Önemlidir?

Bologna Süreci'nin yükseköğretim kurumlarına sunduğu araçlar öğretim elemanlarına şu katkıları sunar;

- Ders programı oluşturma ve güncellemeyi kolaylaştırır.
- Ölçme ve değerlendirme süreçlerinin öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirilmesi sonucunda derslerin başarı ve etkinliğini geliştirmelerine yardımcı olur.
- Derslerin içeriğinin ulusal ve uluslararası düzeyde daha kolay anlaşılmasını ve tanınmasını sağlar.
- Öğrenci merkezli öğretim sisteminin bir sonucu olarak öğrenciler sürece daha aktif katılmış olacaklarından öğretim elemanlarının karşılarında daha bilinçli ve aktif öğrenci bulmalarını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenim gördükleri programın, program içerisindeki derslerin amaçlarını ve bunları başarıyla tamamladıklarında kazanacakları yeterlilikleri bilmelerine yardımcı olur.
- Bologna Süreci'nin temel ayacı olan hareketlilik kapsamında öğrenci ve öğretim elemanı değişimi yükseköğretimin öğretim sürecine önemli zenginlikler katar.
- Öğretim elemanlarına farklı ülke ve üniversitelerde kısa süreli çalışma fırsatı sunarak diğer ülkelerde ortak projeler ve bilimsel çalışmalar yapmalarını kolaylaştırır.

Bologna Süreci'nin nihai amacı mezunlara önemli kazanımlar sağlamaktır. Bu çerçevede;

- Bologna Süreci öğrenci merkezli bir yaklaşımı öngördüğünden öğrencilerin eğitim hayatlarına aktif katılmalarını sağlar.
- Öğrencilerin eğitim programlarını ve derslerini daha bilinçli seçmelerine yardımcı olur.
- Seçtikleri dersleri ve programları tamamladıklarında hangi yeterliliklere sahip olacaklarını; yani neleri bileceklerini, neleri uygulayabileceklerini ve hangi sosyal, mesleki ve iletişim yetkinliklerine sahip olabileceklerini önceden bilmelerine yardımcı olur.
- Ders kredileri öğrenci iş yükü temel alınarak oluşturulacağı için öğrencilerin ders dışındaki faaliyetlerini teşvik eder ve bu faaliyetlerin aldıkları dereceye aktarılmasını sağlar.
- Eğitim-öğretim düzeyleri arasındaki yatay ve dikey geçişleri anlaşılabilir hale getirir ve kolaylaştırır.
- Tüm yükseköğretim kurumlarında uygulanan kalite güvencesi sayesinde kurumlar arasındaki kalite farkı azalacağından tüm öğrencilerin kaliteli eğitim almalarını sağlayarak öğrenciler arasında fırsat eşitliğini geliştirir.
- Yeterlilikler ve kalite güvencesiyle oluşturulan programlardan mezun olan öğrencilerin istihdam edilebilirlik oranları artar.
- Diploma Eki ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi gibi tanınma araçları sayesinde öğrencilerin almış oldukları eğitimin yurt dışında tanınmasına imkan sağlayarak mesleki ve akademik hareketliliğini artırır.
- Öğrenci hareketliliğini özendirir ve hareketliliğin önündeki engelleri azaltır.
- Sadece formel öğrenme için değil, tüm öğrenme için hayat boyu öğrenmeyi teşvik eder.

14. Bologna Süreci Öğrenciler Açısından Neden Önemlidir?

15. Bologna Süreci verenler Açısından Neden Önemlidir?

Bologna Süreci'yle yeniden yapılandırılan yükseköğretim sistemi, işverenlerin;

- İstihdam edecekleri kişilerin mezun olduklarında neleri bileceklerini, bunları hangi ölçüde uygulamaya aktarabileceklerini, bilgi ve becerilerinden ne bekleyeceklerini daha kolay anlamalarını sağlar.
- Eğitim kademeleri arasındaki yeterliliklere dayalı farkı görmelerine, istihdam edecekleri kişilerin yeterliliklerine yönelik daha bilinçli tercih yapmalarına yardımcı olur.
- İlgili oldukları alanlarda eğitim-öğretim programlarının geliştirilmesi paydaş olarak katılmalarına ve iş dünyasının beklentilerini aktarmalarına fırsat verir.

16. Üçlü Derece Sisteminin (Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora) Uygulanması ve Dereceler Arası Geçiş Nasıldır?

Bologna Süreci'nin öngördüğü lisans ve lisansüstü eğitimleri kapsayan üç düzeyli derece sistemi (*3-cycle degree system*), ülkemizde Bologna reformlarının başlamasından önce de mevcuttu. Avrupa Yükseköğretim Alanı için öngörülen üç düzeyli sistemde lisans eğitimi birinci, yüksek lisans eğitimi ikinci, doktora eğitimi ise üçüncü düzey olarak yer almaktadır. Derece sistemleri bakımından ülkemizde farklı yapıya sahip uygulamalar olarak önlisans eğitimi de (iki ya da dört senelik meslek yüksekokullarında verilen eğitim) yükseköğretim sistemimiz içinde yer alır. Ayrıca Tıp, Eczacılık, Mimarlık, Diş Hekimliği ve Veteriner Hekimlik alanlarında verilen eğitim, lisans ile yüksek lisans düzeyi olarak kabul edilmektedir.

Düzeyleler arası geçiş, öğrencilerin öğrenim gördükleri herhangi bir düzeyden (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) bir üst seviyeye geçişlerini ifade etmektedir. Ülkemizde düzeyler arası geçiş belirli bir mevzuat çerçevesinde uygulanabilir durumdadır. Ancak yükseköğretim alanında ulusal yeterlilikler çerçevesinin tamamlanması ve uygulamaya konmasının ardından tüm düzeyler ve programların öğrenme çıktıları şeffaf ve karşılaştırılabilir bir şekilde tanımlanması için, üst düzeylere geçiş olmayan disiplinlerin önündeki geçiş sorunları da ortadan kalkacaktır.

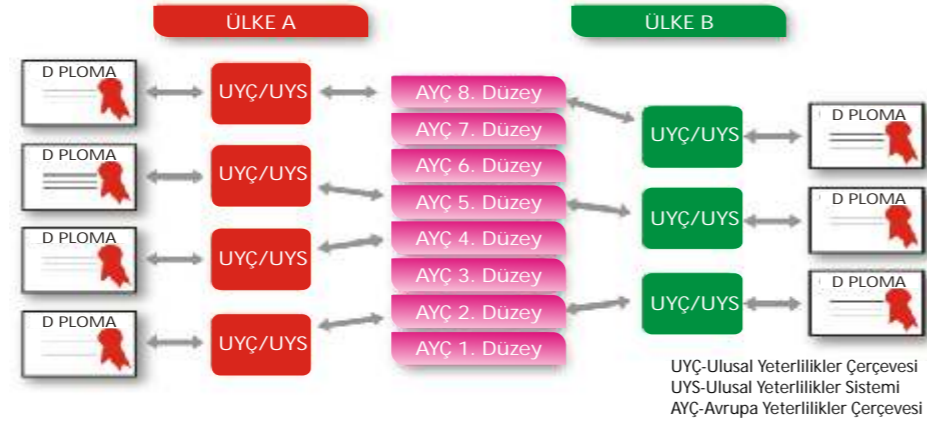
Yükseköğretim alanında **yeterlilik**, herhangi bir yükseköğretim derecesini başarı ile tamamlayan bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olacağını ifade eder. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi ise ulusal düzeyde veya bir eğitim sistemindeki yeterlilikleri ve bunların birbiriyle ilişkisini açıklayan, ulusal ve uluslararası paydaşlarca tanınan ve ilişkilendirilebilen yeterliliklerin belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemdir. Bu sistem aracılığıyla, yükseköğretimde tüm yeterlilikler ve diğer öğrenme kazanımları açıklanabilir ve tutarlı bir şekilde birbiriyle ilişkilendirilebilir. Yeterliliklerin kazanılma derecesi, her ders/modül esnasında ve sonunda uygun nesnel yöntemlerle "**öğrenme kazanımları**" olarak ölçülür.

17. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Nedir?

Tablo 2: Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi veya Sistemlerinin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile İlişkilendirilmesi³

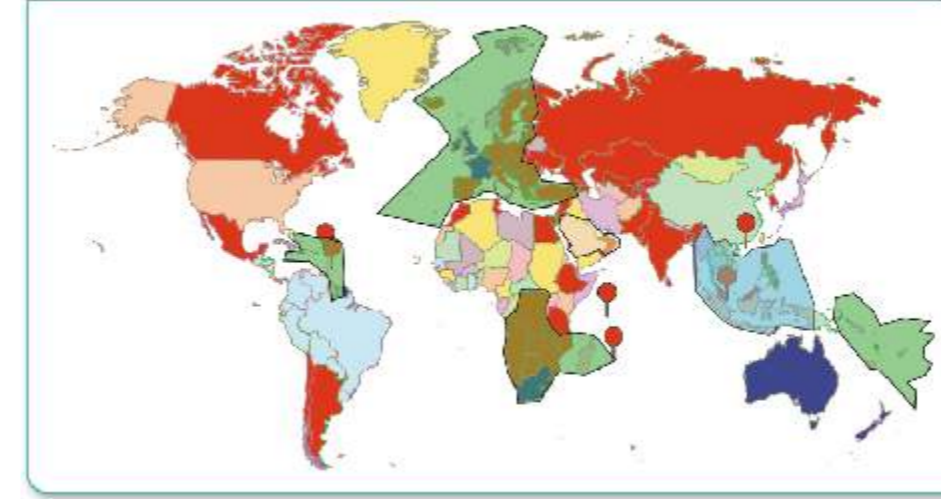

Avrupa'da yükseköretim alanında iki farklı yeterlilikler çerçevesi tanımlanmıştır. Bunlardan ilki, 2005 yılında Bergen Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen "Avrupa Yükseköretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi"³dir (QF-EHEA: *Qualifications Framework for European Higher Education Area*). Diğeri ise, 22 Nisan 2008 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından yayınlanan tavsiye kararı ile kabul edilen "Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi"⁴dir (EQF-LLL: *European Qualifications Framework for Lifelong Learning*). Bu iki çerçevenin yaklaşımları ve hedefleri ortak olmakla birlikte aralarındaki en belirgin fark, kapsadıkları düzeylerle ilgilidir. Bologna Süreci'nde kabul edilen Avrupa Yükseköretim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi yalnızca yükseköretim düzeylerini (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora) kapsarken, "Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi" ise ilköğretimden başlayarak eğitim tüm düzeylerini kapsamaktadır. Buna göre eğitim 8 düzeye kadar ilerlemektedir.

³Dipnotlar

³Avrupa Yükseköretim Çerçevesi Haber Bülteni (Nisan 2010)

Yeterlilikler Çerçevesi'nin Dünyada Uygulama Örnekleri⁴

- Koyu Mavi : Ulusal Yükseköretim Yeterlilikler Çerçevesini tamamlamış ve uygulamakta olan ülkeler
- Kırmızı : Ulusal Yükseköretim Yeterlilikler Çerçevesini geliştirmekte olan ülkeler
- Açık Mavi : Yetkinlik temelli öğretim sistemlerini geliştirmekte olan ülkeler
- Yeşil : Geliştirilmekte olan bölgesel veya ulusal yeterlilikler çerçevesi
- Effaf Mavi : Güneydoğu Asya Uluslar Birliği'nin (ASEAN) sektörel düzenlemelerinin karışık tanınması
- Effaf Turuncu : Körfez Birliği Ülkeleri bölgesel çerçevesi (prensipte anlaşılmış, ancak uygulamaya başlamasına geçilmemiştir)
- Belirtilmemi : Küçük ve Ada Devletleri için Sanal Üniversite Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi

⁴Dipnotlar

⁴Avrupa Yükseköretim Çerçevesi Haber Bülteni (Nisan 2010)

18. Avrupa Ölçeğinde Kaç Yeterlilik Çerçevesi Vardır?

Tablo 3: EQF-LLL ve QF-EHEA Karşılaştırması

	EQF-LLL	QF-EHEA	AKTS
Yükseköretim Düzeyleri	EQF-Düzeyi 8	Üçüncü Düzey (Doktora)	180-240
	EQF-Düzeyi 7	İkinci Düzey (Yüksek Lisans)	90-120
	EQF-Düzeyi 6	Birinci Düzey (Lisans)	240
	EQF-Düzeyi 5	Kısa Düzey (Önlisans)	120
İlk ve Ortaöğretim Düzeyleri	EQF-Düzeyi 4		
	EQF-Düzeyi 3		
	EQF-Düzeyi 2		
	EQF-Düzeyi 1		

Türkiye'de yükseköğretimde ulusal yeterlilikler çerçevesi oluşturulmasına yönelik ilk çalışmalar, Yükseköğretim Kurulu tarafından 2005 yılında Bergen'de gerçekleştirilen ve Ulusal Yeterlilikler Çerçevesinin oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Toplantısı sonrasında başlatılmıştır. Yükseköğretim Kurulu tarafından 2006 yılında kurulan ilk Yükseköğretim Yeterlilikler Komisyonu (YYK) üyeleri Yükseköğretim Kurulu ve yükseköğretim kurumları temsilcilerinden oluşturulmuş ve çalışmalarını 04.02.2008 tarihine kadar sürdürmüştür. 10.07.2008 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından Ulusal

“
19. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Kapsamında Türkiye'de Neler Yapılmıştır?”

Yeterlilik Çerçevesi çalışmalarını daha geniş bir ölçekte sürdürmek üzere Komisyon üyeleri yenilenmiş ve Komisyon çalışmalarına destek vermek üzere farklı üniversitelerden ve disiplinlerden deneyimli akademisyenlerin katılımıyla “Yükseköğretimde Yeterlilikler Çalışma Grubu” oluşturulmuş, yeterlilik çalışmaları yeniden başlatılmıştır. Yükseköğretim yeterlilikler çalışmalarının oluşturulmasına amaçlarını planlayan bir takvim oluşturulmuş, komisyon ve çalışma grubu bu çerçevede çalışmalarını yürütmüştür. Belirlenen takvim doğrultusunda Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) için Avrupa Hayat Boyu Öğrenme (EQF-LLL) yaklaşımı referans alınarak; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde yükseköğretim yeterlilikleri taslak olarak belirlenmiştir. Belirlenen taslak yeterlilikler, paydaşların (130 Üniversite Rektörlüğü, 18 Bakanlık ve 55 meslek odası, konfederasyonlar ve dernekler) görüşleri alınarak yeniden değerlendirilmiş, nihai hale getirilmiş ve 21.05.2009 tarihli Genel Kurul Kararı ile ön lisans, sanat ve mesleki yeterlilikler dışındaki yükseköğretim yeterlilikleri kabul edilmiştir. Bu çalışmaların neticesinde, Yükseköğretim Kurulu'nun 21.05.2009 tarihli Genel Kurul Kararı uyarınca mesleki eğitim yeterlilikler çerçevesi çalışmaları için Milli Eğitim Bakanlığı ve Mesleki Yeterlilikler Kurumu'ndan ilgili temsilcilerin de içinde bulunduğu “Yükseköğretim Mesleki Eğitim Yeterlilikler Çalışma Grubu”nun, sanat eğitimi yeterlilikler çerçevesi çalışmaları için Güzel Sanatlar Fakültesi ile Konservatuar temsilcilerinin içinde yer aldığı “Yükseköğretim Sanat Eğitimi Yeterlilikler Çalışma Grubu”nun oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda çalışma grupları oluşturulmuş ve bu gruplar çalışmalarını tamamlamışlardır. Bu süreçte ayrıca ortaöğretim düzeylerindeki yeterliliklerle ve mesleki yeterliliklerle uyumu sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ve Mesleki Yeterlilikler Kurumu ile çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi'nin Yükseköğretim Kurulu tarafından tamamen onaylanması 21.01.2010 tarihli Genel Kurul kararı ile olmuştur. TYYÇ amaçları ve tüm yükseköğretim kurumlarının bu doğrultuda yapılması gerekmektedir.

Tablo 4: TYYÇ Düzeyleri Yeterlilik Profilleri

TÜRKİYE YÜKSEKÖRETİM YETERLİLİKLER ÇERÇEVESİ (TYYÇ) YETERLİLİK PROFİLLERİ			
	YÜKSEKÖRETİM DÜZEYLERİ	YÜKSEKÖRETİM YETERLİLİKLERİ	YÜKSEKÖRETİM MESLEKİ EĞİTİM YETERLİLİKLERİ
8,5 - 10	QF-EHEA: 3. DÜZEY EQF-LLL: 8. DÜZEY	DOKTORA ¹ TIPTA UZMANLIK ² SANATTA DOKTORA ³ (180-240 AKTS)	310-400
6,5 - 8	QF-EHEA: 2. DÜZEY EQF-LLL: 7. DÜZEY	YÜKSEK LİSANS ⁴ (90-120 AKTS)	320-360
4	QF-EHEA: 1. DÜZEY EQF-LLL: 6. DÜZEY	LİSANS ⁵ (240 AKTS)	240
2	QF-EHEA: KISA DÜZEY EQF-LLL: 5. DÜZEY	ÖNLİSANS ⁶ (120 AKTS)	120
		ÖN LİSANS ⁷ (120 AKTS)	120
		ÖN LİSANS ⁸ (120 AKTS)	120

¹Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ili kilendirilmi bilgi a ırlıklı önlisans e itim ve ö retim programları

²Lisans programları içerisinde veya lisans programları ile ili kilendirilmi uygulama a ırlıklı önlisans e itim ve ö retim programları

³Meslek yüksekokulları uygulama a ırlıklı önlisans e itim ve ö retim programları

⁴Bilgi a ırlıklı lisans programları

⁵Uygulama a ırlıklı lisans programları

⁶Bilgi a ırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları

⁷Uygulama a ırlıklı tezli veya tezsiz yüksek lisans programları

⁸Doktora programları

Tablo 4'te belirtildi i üzere yüksekö retim sistemimizde 4 temel düzey yer almaktadır: Kısa Düzey (Ön lisans), Birinci Düzey (Lisans), İkinci Düzey (Yüksek Lisans) ve Üçüncü Düzey (Doktora). Yüksekö retim Kurulu'nun 21.01.2010 tarihli Genel Kurul toplantısında yüksekö retimin herhangi bir düzeyini başarıyla tamamlayan bir öğrencinin kazanımı olarak bilgi, beceri ve yetkinlikler Ek 2'de gösterildi i şekilde kabul edilmiştir.⁵

gücü piyasası ile meslek yüksekokulları arasında istihdam amaçlı birlikteli in sağlanarak hayat boyu öğrenme perspektifinde, mesleki eğitim modernizasyonu ve kalitesinin artırılması yoluyla, insan kaynakları gelişimini teşvik etmek amacıyla meslek yüksekokullarında yeterliliği dayalı, modüler eğitime geçme projesi başlatılmıştır. Avrupa Birliği tarafından IPA 2006 (*Instrument for Pre-Accession - Katılım Öncesi Mali Yardım*) programı kapsamında finanse edilen İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesinin (IKMEP) genel amacı nitelikli işgücünün katılımı ile Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimini ve rekabet edilebilirliğini teşvik etmektir.

Uluslararası Eğitim Sınıflandırması ISCED 97 referans alınarak, meslek yüksekokulları program isimleri yeniden belirlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Proje kapsamında, Bologna Süreci'yle uyumlu, Avrupa Yüksekö retim Alanı için Yeterlilikler Çerçevesi referans alınarak, meslek yüksekokullarında uygulanan programların müfredat çalışması başlatılmış, pilot proje kapsamında 8 ilde Bilişim Teknolojileri, Elektrik-Elektronik, Gıda, Makine, Metal İşleri, Otomotiv, Tekstil ve Turizm sektörlerine yönelik hizmet veren mesleklere yönelik işgücü talep analizleri, meslek analizleri ve iş-işlem analizleri yapılmıştır. Analizlere dayalı mesleki yeterlilikler tespit edilmiş ve bu mesleklere ait eğitim ve öğretim müfredatı hazırlanmıştır.

Dipnotlar

⁵ Bakınız Ek 1: Türkiye Yüksekö retim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) Düzeylerine Göre Yeterlilikler Tablosu

“
20. TYYÇ Düzeylerine Göre Yeterlilikler Nelerdir?
”

“
21. Yeniden Yapılanma Kapsamında Önlisans Programlarında Neler Yapıldı?
”

KMEP kapsamında 13 meslek alanında geliştirilmiş olan taslak meslek standartları temel alınarak, 19 adet 5. düzey ve 21 adet 4. düzey mesleğin incelenmesi, yeterlilik tabloları, ders bilgi formları, modül bilgi formları ve ders planları hazırlanmıştır. Çoğu 5'er günlük çalıştaylar olmak üzere, yapılan 25 civarındaki çalıştay ile gelinen bu noktada çalışmalar, 5. düzeyde 39 programda devam etmektedir. Projenin tamamlanmasıyla birlikte 5. düzey (ön lisans) programlarının, öğrenci yoğunluğu ve sektörel başarıları olarak ortalama %85'i tamamlanmış olacaktır.

Proje kapsamında, yeterlilik ve modüllerle ilgili eğitim ve öğretim için 8 pilot meslek yüksekokulu yönetici ve eğitimcilerine hizmet içi eğitim verilmiştir. 39 programın tamamlanması ile, yeterlilik ve modüllerle ilgili bu yeni sistem, Türkiye'deki bütün meslek yüksekokullarına yaygınlaştırılacaktır.

Türkiye Yükseköretim Yeterlilikler Çerçevesi'nin tamamlanmasıyla ülkemizdeki tüm yükseköretim kurumlarını barındıran nitelikteki üst çerçeve belirlenmiştir. TYYÇ kapsamında Temel Alan Yeterliliklerinin tanımlanması çalışmalarına esas teşkil etmek üzere TYYÇ Temel Alanları olarak Uluslararası Eğitim Sınıflandırma Standardı'nın (ISCED 97) belirlediği temel alanlar benimsenmiştir.⁶ Bu alanlar ülke ihtiyaçlarına göre zaman içerisinde de değişiklik gösterebilir. TYYÇ Temel Alan Yeterliliklerinin tanımlanmasında görev alacak olan Temel Alan Çalışma Grubu Üniversitelerarası Kurul'un (ÜAK) Eğitim Konseyleri tarafından ayrıntılı olarak ilgili dekanlar arasından seçilerek belirlenen üyelerin katılımı ile oluşturulmuştur.

TYYÇ'nin pilot ölçekte belirlenecek olan kurum ve programlarda uygulanmasının 2010 yılının sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir. Bu çalışmaların tamamlanmasında öğrencileri de kapsayacak şekilde uygulanmasının ise 2012 yılının sonuna kadar tamamlanması planlanmıştır.

Yükseköretim kurumları tarafından verilen yeterliliklerin ulusal kalite güvencesi sistemi ile TYYÇ'ye dahil edilmesi çalışmalarının 2010-2015 yılları arasında, çerçevenin Avrupa Üst Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumluluğunun belgelendirilmesi çalışmalarının ise 2010-2012 yılları arasında tamamlanması öngörülmüştür. Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi'ne ait çalışmaların ve gelişmelerin yer aldığı TYYÇ web sayfası çalışmalarını devam ettirmekte olup 2010 içinde kullanıma açılacaktır.

⁶Dipnotlar

⁶Bakınız Ek 7: ISCED 97 Eğitim ve Öğretim Temel Alanları Tablosu

22. Yeniden Yapılanma Çerçevesinde Yükseköretim Kurumları Hangi Çalışmaları Yapacaklardır?

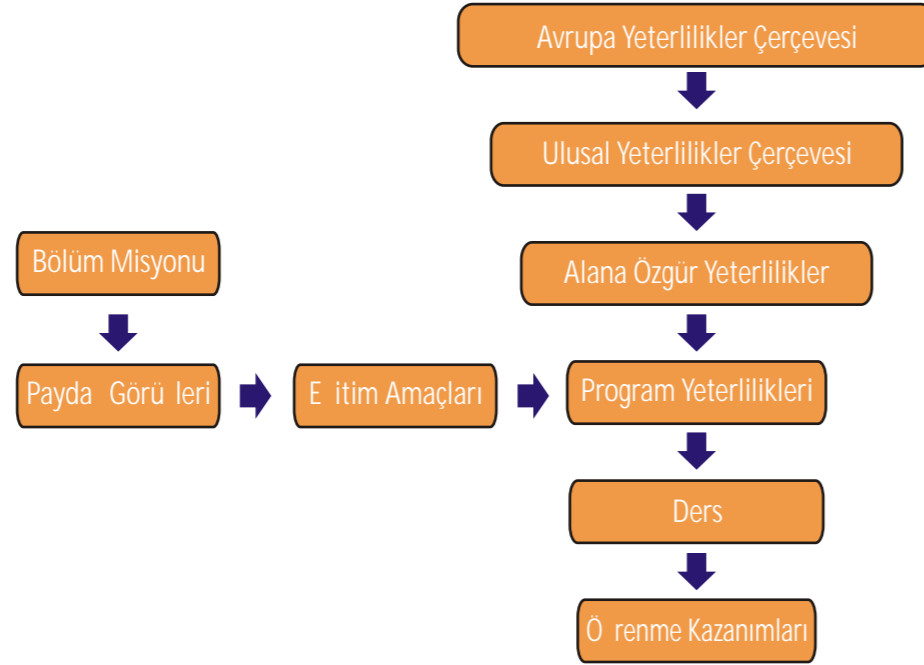

23. Alan Yeterlilikleri Nedir ve Nasıl Oluşturulur?

Tablo 5: Yükseköretimde Yeterliliklerin Belirlenmesi Aşamaları

Alan yeterlilikleri, ulusal düzeyde belirlenen yeterlilikler göz önünde bulundurularak, herhangi bir temel alandaki yeterliliklerin, ilgili paydaşların görüşleri alınarak belirli bir düzen içerisinde yapılandırıldığı bir sistemdir. Bu süreçte her bir alanla ilgili olarak ulusal yükseköretim çerçevesi temel alanın ilgili programları göz önüne alınmak suretiyle belirlenecektir. Alan yeterlilikleri çalışmalarını takiben her alanın altında yer alan programlar için program yeterlilikleri ve bu derslerin öğrenme kazanımlarının belirlenmesi ve müfredatların bu çerçevede gözden geçirilmesi programın öğretim elemanları tarafından yapılacaktır.

Program Yeterlilikleri, öğrencilerin bir programdan mezun oluncaya kadar kazanmaları gereken bilgi, beceri ve yetkinlikleri tanımlayan ifadelerdir. Öğrencinin mezun olduğu anda neyi bildiğini, neyi yapabildiğini ve nelere yetkin olduğunu program yeterlilikleri ile açıklanır. Bu süreçte, programın amaç ve hedefleri, temel alan yeterlilikleri göz önüne alınmak suretiyle iç ve dış paydaşların görüş ve katılımları da sağlanarak program yeterlilikleri oluşturulur. Program yeterlilikleri belirlendikten sonra programın içeriği, yapısı, dersleri ve öğrenme kazanımları oluşturulur.

Öğrenme-öğretim sürecinde öğrencilerin ulaşacağı öğrenme kazanımlarının belirlenmesi ve yazılmasında bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak adlandırılan amaçlı bir sınıflandırma sistemi kullanılmaktadır. Öğrenme kazanımlarını yazarken öğretim yöntem ve stratejilerini, ölçme ve değerlendirme biçimlerini bu boyutlarla ilişkilendirmemiz gerekmektedir. Bu nedenle, müfredat oluşturma ve yenileme çalışmaları yapılırken, öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönünün de dikkate alınması gerekir.

Öğrenme kazanımı, bir öğrenme sürecinin tamamlanmasının ardından öğrenenin neleri bileceğini, neleri kavrayacağını ve neleri yapabileceğini açık, gözlenebilir ve ölçülebilir biçimde tanımlanmasıdır.

Öğrenme kazanımları, yükseköretim düzeyinde oluşturulan yeterlilikler çerçevesiyle uyumlu olacak şekilde, temel alanlar için (sanat, beşeri bilimler, hukuk, sağlık gibi), bu alanlardaki her bir program ve bu programlar içerisindeki her ders için ayrı olarak belirlenir.⁷

Öğrenme kazanımları öğretmek temelli bir anlayıştan öğrenme temelli bir anlayışa dönüşümü vurgular. Bir bakımdan geleneksel öğrenme merkezli yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma dönüşümdür. Öğrenci

⁷ Dipnotlar

⁷ Bakınız Ek 4: Örnek Bir Dersin Öğrenme Çıktılarının Belirlenmesi

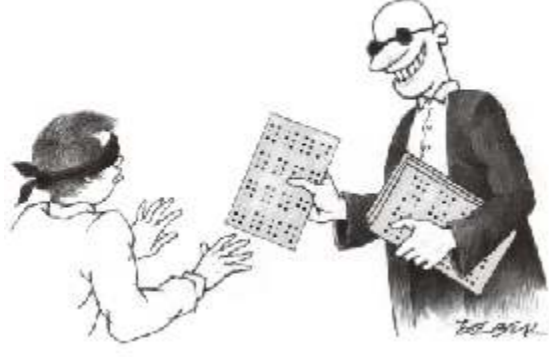

24. Program Yeterlilikleri Nedir ve Nasıl Oluşturulur?

25. Öğrenme Kazanımları Nedir ve Nasıl Oluşturulur?

merkezli öğrenme, öğrenme-öğrenme değerlendirme ilişkisine ve öğrenmenin programlanması, sürdürülmesi ve ölçülmesi bağlantısına odaklanmayı gerektirir.

Öğrenme kazanımı ders içeriği ya da öğretim elemanının ne yapmak istediğini belirten ifadelerdir. Öğrenme kazanımlarının belirlenmesinin en önemli yararı, öğrencinin neyi öğrenmesi gerektiği ve öğrenmeyi nasıl pratiğe dönüştüreceği konusunda net ifadeler sunmasıdır. Öğrenme kazanımları dersi verecek öğretim elemanı tarafından hazırlanır.

Her bir dersin kazandıracak çıktılar, bölümün veya programın yeterlilikleri ile uyumlu ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Program yeterlilikleri olarak genel nitelikteki ifadeler, ders kazanımları somut ve ölçülebilir ifadelere dönüşür. Öğrenme kazanımları yazmadan önce dersin amaç ve hedeflerinin belirlenmesi gerekir.

Dersin amacı; genellikle öğrenmenin bakımdan dersin genel içeriğini ve yönünü belirtmek üzere yazılır.

Dersin hedefi; öğrenme niyetinin özel bir ifadesidir ve öğrenmenin bir derste iletileceği alanlardan bir tanesini gösterir.

Dersin öğrenme kazanımları; öğrenim sürecinin tamamlanmasından sonra bağlantılı olarak bir öğrencinin ne bileceğini, ne anlayabileceğini, ne yapabileceğini ifade eden yetkinliklerdir.

Dersin amaç ve hedefleri, öğrenme sürecinde öğrencinin öğrenme kazanımlarına dayalı öğrenmelerini ölçülebilir biçimde ifade eden genel ve genel beyardır. Dersin amacı, öğrenme kazanımlarına oranla daha soyut ve geneldir. Öğrenme kazanımları, söz konusu amaç ve hedeflere ulaşılması için gerekli somut göstergeleri ifade eder. Öğrenme kazanımlarının, dersin amaç ve hedefleriyle uyumlu olması gerekir.

26. Öğrenme Kazanımları ile Dersin Amaç ve Hedefleri Arasındaki Fark Nedir?

Öğrenme kazanımları; dersin seviyesine (Lisans- lisansüstü vb.) uygun olmalıdır.

- Her bir kazanım için tek bir fiil kullanılmalıdır.
- Bilmek, anlamak, öğrenmek, asına olmak, maruz kalmak, haberdar olmak gibi belirsiz terimlerden kaçınılmalıdır. Bu terimler, öğrenme kazanımlarından ziyade öğretim amaçlarına yöneliktir.
- Öğrenme kazanımları gözlemlenebilir, ölçülebilir ve değerlendirilebilir olmalıdır.
- Herkes için anlaşılır olmalı, yoruma açık olmamalıdır.
- Eğer hedef uzun süreli ise (meslek yasantisine kadar uzanacaksa) belirtilmelidir.
- 3 kredilik bir ders için yaklaşık 5-8 tane olmalıdır.

Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi periyodik olarak gözden geçirilmekte ve gelişen koşullar çerçevesinde güncellenmektedir. Dolayısıyla, gerek ulusal ve alan özgü yeterlilikler, gerekse program yeterliliklerinin periyodik olarak güncellenmesi, uluslararası çevrede uyumu sürdürülebilir kılmanın ön şartları arasındadır. Program yeterliliklerinin güncellenmesi için, programların sürekli bir değerlendirme sürecine tabi tutulması gerekir. Genellikle son sınıfın son döneminin değerlendirme için en uygun zaman olduğu düşünülmektedir; çünkü bu dönemde öğrencilerin kazanacakları bilgi, beceri ve yetkinlikleri en yüksek düzeyde tespit etmek mümkündür.

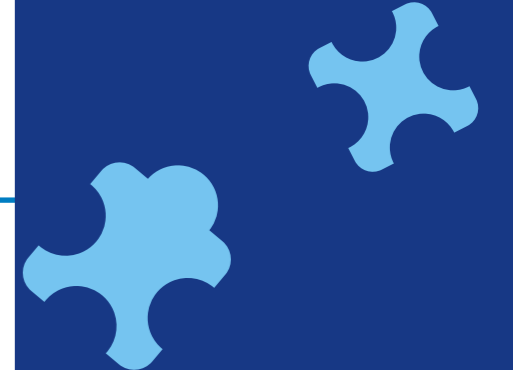
Program değerlendirilirken öğrenciye ara tırma makalesi yazdırma, bitirme tezi veya ödevi hazırlatma, öğrencinin başka öğrencilerin makale veya tezlerini değerlendirme, yeni ve daha eski mezunlara anket uygulama, kamu ve özel sektör temsilcilerine anket uygulama veya bu kişilerle derinlemesine görüşmeler yapma, uygulamalar sırasında gözlem yapma, periyodik olarak düzenli müfredat geliştirme, öğretim üyesi/öğrenci hareketliliği ile geri bildirimler alma vb. birçok teknik ve yöntemlerden

27. Öğrenme Kazanımlarını Yazarken Nelere Dikkat Edilmelidir?

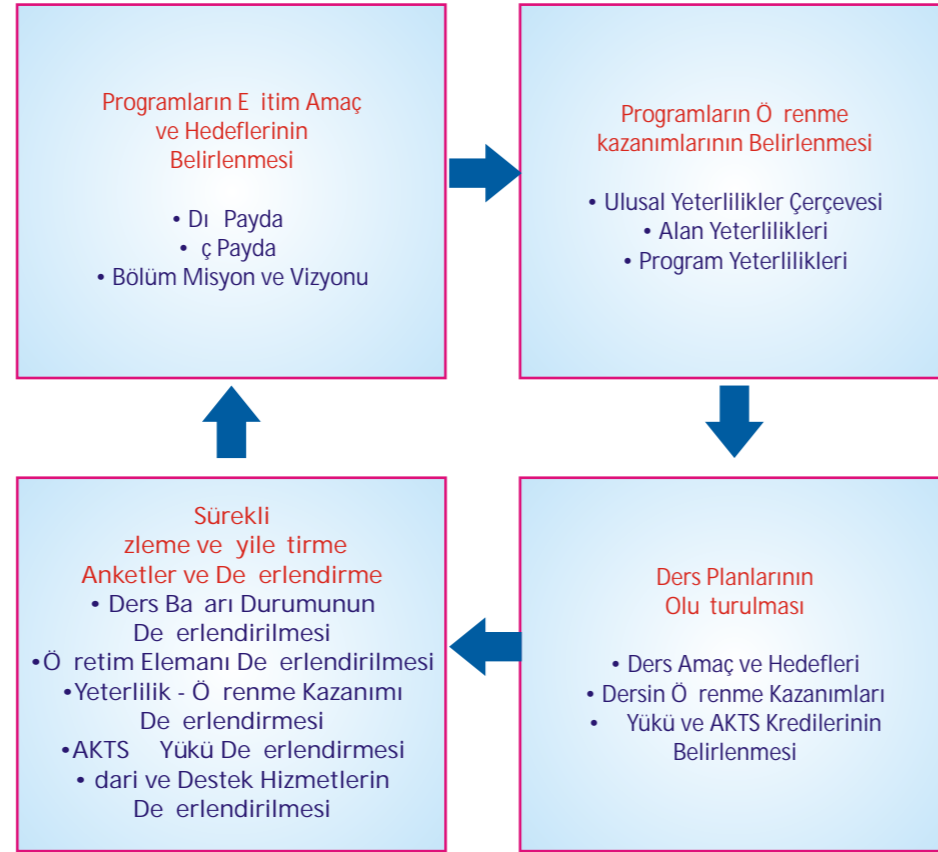

28. Program Yeterlilikleri Zaman İçinde Değişebilir mi?

yararlanılabilir. Ayrıca mezunlar, i verenler, meslek odası temsilcileri ve danışma kurulu gibi di payda lar ile ö retim elemanları, bölüm personeli ve öğrenciler gibi iç payda ların bu süreçte katılması sağlanmalıdır.

Tablo 6: Program geliştirme Adımları

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK)⁸, meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve de erlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ili kin faaliyetleri yürütmek üzere 21.09.2006 tarihli ve

5544 sayılı Kanun ile kurulmu tur. Kurumun temel görevi, Avrupa Birli i ile uyumlu "ulusal mesleki yeterlilik sistemini" kurmak ve i letmektir. Kurum bu görevlerini Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköretim Kurulu, i ç i veren, meslek kurulu ları ve di er ilgili kurumlarla i birli i yaparak yerine getirmektedir.

Meslek standartlarının belirlenmesi MYK'nın temel görevleri arasındadır. Eğitim ve ö retim programlarının i piyasası gereklerine göre olu turulmasında ve bireylerin mesle i icra edebilme becerilerinin tespitinde meslek standartları temel te kil etmektedir.

Meslek standardı; bir mesle in ba arı ile icra edilebilmesi için, gerekli bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler oldu unu gösteren asgari yeterlilikler olarak tanımlanabilir. Meslek standardını i dünyasındaki mesleki ko ulları tanımlayan, çalı anların yapabilmesi gereken görev ve i lemleri özetleyen metinler olarak de erlendirmek mümkündür. Meslek standartlarının geli tirilmesi sürecinde; ara tırma, inceleme, analiz ve di er teknik çalı maların yapılması gereklidir; ancak bu yeterli de ildir. Bu çalı malar aynı zamanda ilgili taraflar arasında uzlaşma sürecini içermeli, devlet, i ç i veren ve meslek kurulu larının uzlaşısıyla ortaya çıkmalıdır.

Bu çerçevede, yükseköretim alanında yapılan yeterlilikler çalı maları yükseköretime öğrenci yeti tiren ortaöretim yeterlilikleriyle ve mezunlarının istihdam edilmelerini arttırmak bakımından meslek standartlarıyla uyumlu olmak durumundadır. Bu nedenle yükseköretim yeterliliklerinin belirlenmesi a amasında ve bu yeterliliklerin takibini yapmak bakımından gerek Milli Eğitim Bakanlığı, gerekse Mesleki Yeterlilik Kurumu ile e güdüm içinde çalı maların yürütülmesi gerekmektedir.

⁸Dipnotlar

⁸<http://www.myk.gov.tr/>

“
29. Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun Bu Süreçte Rolü Nedir?
”

Yükseköğretimde ENQA'nın 2005 yılında yayınlamış olduğu "Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvence İlke ve Standartları Raporu"⁹ (ESG: *European Standards and Guidelines for Quality Assurance*) belirtilen ilke ve standartlar bu alanda günümüzde yürütülmekte olan çalışmalara rehberlik etmektedir. Bu ilkeler ile Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile uyum içinde ve kıyaslanabilir kalite düzeyinde hizmet vermeleri hedeflenmektedir.

Bu çerçevede, aşağıda belirtilen ilkeler iç ve dış kalite güvence sistemlerinin oluşturulmasında temel prensipler olarak dikkat çekmektedir:

- Öğrencilerin ve akademik kadronun yükseköğretimde kalite güvencesi konusunda farkındalıklarının artırılmasının sağlanması,
- Yükseköğretim kurumları ve öğrencileri için programların kalitelerinin geliştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması,
- Kalite güvencesi sürecinde yabancı uzmanlardan yararlanılması ve açıklık ilkelerine uyulması,
- Amaçlara uygun dış kalite güvence gereksinimlerinin ortaya konulması ve bunları karşılayacak kurumlara sorumluluk verilmesi

Bu kapsamda, her ülke kendi eğitim sistemine uygun kalite güvence standartlarını ortaya koymakta ve bu standartlar ışığında kendi eğitim sistemini değerlendirmektedir. Aynı zamanda, ülkeler yükseköğretim kurumlarının kalite geliştirme faaliyetlerinin değerlendirilmesi için kalite ajansları oluşturmakta ve dış değerlendiricileri kullanarak yükseköğretim kurumlarının kalite düzeylerinin belirlenmesini sağlamaktadırlar.

⁹ Dipnotlar

⁹ "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area" için bakınız: <http://www.enqa.eu/files>

“
30. Kalite Güvencesi Nedir?
”

Türkiye'de kalite güvence sistemi, yükseköretim kurumları tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen iç de değerlendirme süreci ve bu alanındaki çalışmalar Yükseköretim Kurulu tarafından hazırlanmış olan Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği ve bu yönetmelik esasları¹⁰ ile düzenlenen YÖDEK (Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu) tarafından hazırlanmış olan Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi'nde gösterilen esaslara göre yürütülmektedir.

"Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" Yükseköretim Kurulu tarafından 2005 yılında emir, önerge, ara karar faaliyetlerinin kalitesinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, Avrupa Kalite Güvencesi Standart ve İlkelerine de uygun olacak şekilde yayınlanmıştır. Yükseköğretimde kalite standartlarının oluşturulması ve bu alanda uluslararası uyumluluğun sağlanabilmesi amacıyla hazırlanan yönetmelik, yükseköretim kurumlarının emir, önerge ve ara karar faaliyetleri ile idari hizmetlerinin değerlendirilmesi, kalitelerinin geliştirilmesi, bağımsız "dış değerlendirme" süreciyle kalite düzeylerinin onaylanması ve tanınması konusundaki çalışmaları düzenlemektedir.

¹⁰ Dipnotlar

¹⁰ "Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği" için bakınız: http://www.yodek.org.tr/download/yonetmelik_dl.pdf

¹¹ "Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi" için bakınız: <http://www.yodek.org.tr/yodek/files>

“
31. Kalite Güvence Sistemi Türkiye'de Nasıl Uygulanmaktadır?
”

32. YÖDEK (Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu) Nedir?

Yukarıda adı geçen yönetmelik kapsamında oluşturulan YÖDEK; Üniversitelerarası Kurul tarafından seçilen dokuz üye ile Ulusal Öğrenci Konseyi tarafından belirlenen bir öğrenci temsilcisinden oluşur. Yükseköğretim kurumlarında akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarının ulusal düzeyde düzenlenmesi ve koordinasyonundan sorumludur. YÖDEK, Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi'ni hazırlamıştır. Buna göre yükseköğretim kurumlarının akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarının sistematik bir şekilde yürütülebilmeleri için gerekli süreçleri ve performans göstergelerini tanımlamıştır.

Belirlenen süreçler şu şekilde sıralanabilir:

- Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Süreci
- Stratejik Planlama Süreci
- Kurumsal Değerlendirme Süreci
- Periyodik İyileştirme ve İzleme Süreci

Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği gereğince yükseköretim kurumlarının kendi içlerinde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarından sorumlu olan Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulları (ADEK) oluşturulmuştur. ADEK'ler üye sayısı ve üyeleri, ilgili yükseköretim kurumunun senatosu tarafından belirlenen ve en az dokuz, en fazla on sekiz kişiden oluşmaktadır. ADEK'in başlıca görevleri ilgili yükseköretim kurumunda kurumun stratejik planı ve hedefleri doğrultusunda; akademik ve idari hizmetlerin değerlendirilmesi, kalitesinin geliştirilmesi ve kalite düzeyinin onaylanması için yapılacak her türlü

33. ADEK (Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu) Nedir?

çalışmaları ve özellikle "iç değerlendirme" çalışmalarını yürütmek ve buna bağlı olarak iç değerlendirme raporunu hazırlamak veya hazırlatmak; ilgili yükseköretim kurumunun "dış değerlendirme" yaptırması durumunda, gerekli hazırlıkları yapmak, dış değerlendirici kurum, kurulu veya kurula her türlü desteği sağlamak; YÖDEK ile sıkı işbirliği içinde çalışmak, YÖDEK'in belirleyeceği usul ve esaslar doğrultusunda çalışmalarını yürütmek ve örnek uygulamaları Komisyon ile paylaşarak sıralanabilir.

Çok Kalite Güvencesi esasları, Yükseköretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği'nin 13, 14 ve 15'inci maddelerinde düzenlenmektedir. Bu çerçevede, bir yükseköretim kurumu, ADEK tarafından belirlenen iç değerlendirme sürecine göre, yılda bir kez Ocak veubat aylarında, bir önceki yılın, bu Yönetmeliğin 15'inci maddesinde belirtilen konuları içeren iç değerlendirme çalışmasını YÖDEK'in belirleyeceği süreç, usul ve esasları göz önüne alınarak tamamlar ve YÖDEK'e gönderir.

Kurumlar, öncelikle kalite güvence sistemlerinin amaç ve hedeflerini belirlemeli ve bunların belirli yöntemler ile uygulanmasını sağlamalıdır. Geliştirilen süreçlerin açıklığını ve yaygınlaştırılabilirliğini garanti edebilmek için, dış kalite süreçlerinin tüm paydaşların katılımı ile geliştirilmesi önerilmektedir. Yükseköretim kurumlarının dış değerlendirme, iç değerlendirme sürecinde olduğu gibi Yönetmeliğin 15'inci maddesinde belirtilen konuları içerecek şekilde gerçekleştirilir.

Bir yükseköretim kurumu uygun gördüğü durumda, kendi iç değerlendirme sürecini, bu Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde belirtilen takvime göre, Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi'ne sahip bağımsız bir kurum, kurulu veya kurul ile birlikte yürütebilir.

34. Kalite Güvence Mekanizması Olarak İç Değerlendirme Süreci Nasıl Çalışır?

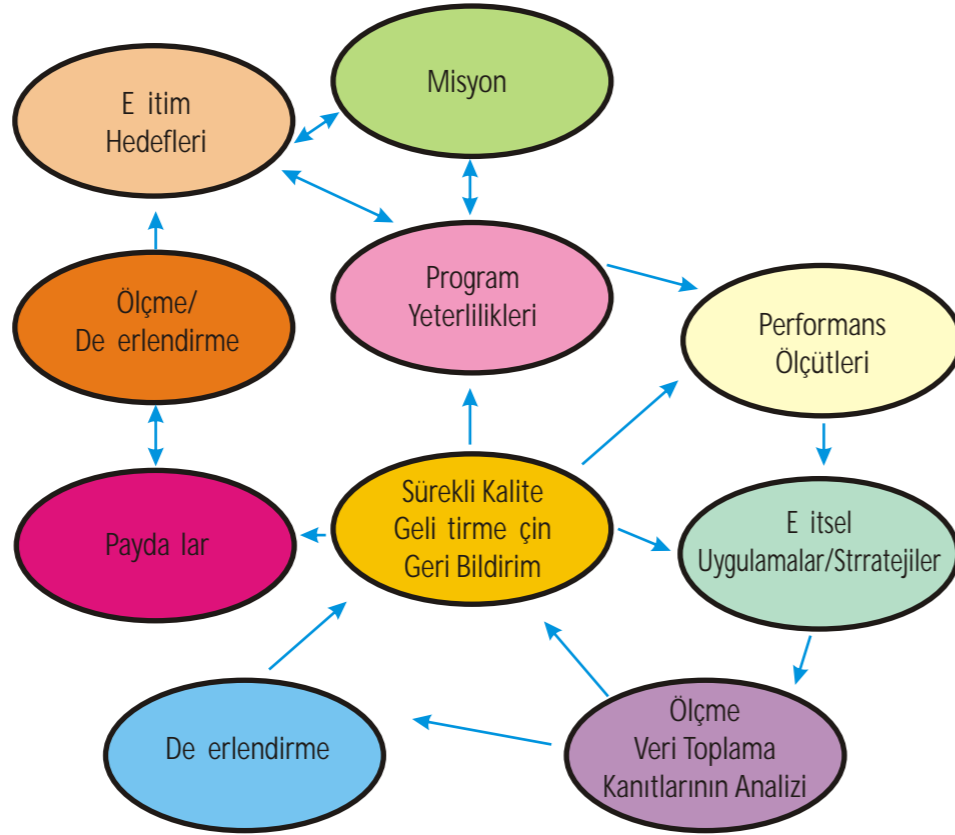

35. Kalite Güvence Mekanizması Olarak Dış Değerlendirme Süreci Nasıl Çalışır?

Tablo 7: Yükseköretim Kurumlarında Kalite Süreci

Bağımsız ulusal dış kalite güvence ajansları kurulmasını da hedefleyen yönetmelik ile, ulusal dış kalite güvence ajanslarına lisans verme yetkisi YÖDEK'in görüşleri doğrultusunda Yükseköretim Kurulu'na verilmektedir. Buna göre yetkilendirilmiş ve kendilerine "Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi" verilmiş olan kurum ve kuruluşlar tarafından dış değerlendirme

sürecinden geçen yükseköretim kurumları, kurumun kalite seviyesini ve kalite alanındaki gelişmelerini gösterecek olan "Kalite Sertifikası" alacaklardır. Bu sertifikanın geçerlilik süresi 5 yıldır. Yükseköretim kurumunun aldığı Kalite Sertifikası kurum bazında olabileceği gibi akademik birimler veya program bazında da olabilecektir.

Türkiye Kalite Güvence Sistemi yurtdışı değerlendirmelere de açık durumdadır. Bugüne kadar dört üniversitenin toplam 42 mühendislik programı "Accreditation Board for Engineering and Technology-USA"¹² (ABET) tarafından farklı zamanlarda değerlendirilerek ABET'e de değerlendirilme (substantial equivalence/büyük ölçüde değerlendirilme) belgesini almıştır.

Öğrenciler, kalite güvence süreçlerine önceden belirlenen ölçütler doğrultusunda düzenli olarak dahil edilmektedirler. Bologna Süreci'nde uygulanması hedeflenen kalite güvence sistemleri, bağımsız kalite güvence kuruluşlarının yapmakta oldukları değerlendirmelerdir. Bu değerlendirmelerin ancak; kalite güvencesi sürecinde ana paydaşlar olan kalite güvence kuruluşları, hükümet yetkilileri, yükseköretim kurumları temsilcileri, akademisyenler ve öğrencilerin değerlendirmelere katılımı ile bağımsız değerlendirmeler olarak ele alınabileceği genel kabul görmüş bir ilkedir.

Ülkemizde kalite güvence süreçlerinde dış değerlendirme alan kurumlarda, öğrencilerin kalite güvence sürecine katılımları Bologna ülkeleri içinde yüksek seviyelerde görülmektedir. Öğrenciler bu süreçte ulusal kalite güvence kuruluşlarının yönetiminde (YÖDEK), yükseköretim kurumlarının ve/veya programlarının dış değerlendirme süreçlerinde, dış değerlendirme sürecinde, danışma süreçlerinde, iç değerlendirme süreçlerinde ve öz değerlendirme raporları hazırlanmasında katılım sağlamaktadırlar. Ancak, öğrenci katılımının nitelik ve niceliksel olarak daha fazla olması gerekmektedir.

¹²Dipnotlar

¹²<http://www.abet.org/>

36. Öğrenciler Kalite Güvence Süreçlerine Nasıl Katılım Sağlıyorlar?

37. Ö renim Sürelerinin ve Diplomaların Tanınması Nedir?

Avrupa Bölgesi'nde bir ba ka ülkeden alınımı olan derecenin ve ö renim sürelerinin tanınması, "yabancı diplomaların" ev sahibi ülkenin "e itim sistemi ve/veya i sektörü"ndeki gerçek yerinin belirlenmesidir.

Lizbon Tanıma Sözle mesi,¹³ Avrupa Konseyi ve UNESCO tarafından onaylanarak 11 Nisan 1997 tarihinde yürürlü e girmi tir. Sözle me'nin tam adı "Avrupa Bölgesi'nde Yüksekö retimle İgili Belgelerin Tanınmasına İli kin Sözle me"dir. Bu Sözle me, Avrupa Bölgesinde bir ba ka ülkeden alınımı olan derece ve ö renim sürelerinin tanınmasına İli kin usulleri belirlemektedir. Sözle menin imzalanması, yüksekö retimle ilgili yeterliliklerin tanınması ve önündeki engellerin kaldırılarak hareketlili in artırılmasını hedefleyen çok önemli bir geli medir. Sözle meye imza atan ülke sayısı 46'dır.¹⁴

Türkiye, Sözle meyi 01.12.2004 tarihinde imzalamı ve Sözle me 01/03/2007 tarihinde yürürlü e girmi tir. Sözle me ile ulusal mevzuat arasındaki uyu mazlıkları kaldırmak amacıyla yeni "Yurtdı ı Yüksekö retim Diplomaları Denklik Yönetmeli i" hazırlanmı tir. Söz konusu Yönetmelik, 11 Mayıs 2007 tarihinden itibaren yürürlükte dir.¹⁵

Diploma Eki ile Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi, Lizbon Sözle mesi'nin desteklenmesi ve güçlendirilmesi için geli tirilen iki önemli tanıma aracıdır.

Sözle me'de NARIC (National Academic Recognition Information Centers - Ulusal Akademik Tanıma Merkezi) ve ENIC (European Network of Information Centres - Avrupa Birli i Merkezleri A ı) tanıma a ları olarak belirtilmi tir.

Dipnotlar

¹³ "Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region" için bakınız: <http://conventions.coe.int>

¹⁴ Sözle meyi onaylayan ve imzalayan ülkelerin listesi için bakınız: <http://conventions.coe.int>

¹⁵ "Yurtdı ı Yüksekö retim Diplomaları Denklik Yönetmeli i" için bakınız: <http://www.yok.gov.tr>

38. Lizbon Tanıma Sözle mesi Neleri Kapsamaktadır?

NARIC, 1984 yılında kurulmuştur ve yabancı bir ülkede alınan diploma ve öğrenim sürelerinin akademik olarak geliştirilmesini sağlamaktadır. ENIC ise akademik yeterliliklerin tanınması alanında ortak tutum ve hareketlilik yaratmak için kurulan bir iletişim ağıdır.

Türkiye ENIC/NARIC Merkezi, Yükseköretim Kurulu bünyesinde yapılandırılmış ve 2003 yılından itibaren ENIC/NARIC iletişim ağının¹⁶ bir parçası olarak faaliyet göstermektedir.

Türkiye ENIC/NARIC Merkezi, aşağıda belirtilen konularda ENIC/NARIC iletişim ağına dahil diğer ENIC/NARIC Merkezleri ile bilgi ve görüş alışverişinde bulunarak öğrencileri, işverenleri, üniversiteleri, diğer yükseköretim kurumlarını, yükseköretimden sorumlu bakanları ve organizasyonları bilgilendirmektedir:

- Yabancı ülkede kazanılan diplomaların, derecelerin ve diğer yeterliklerin tanınması,
- Yabancı ülkelerin ve Türkiye'nin yükseköretim sistemleri,
- Yurt dışında eğitim alabilmek için iletilebilecek pratik sorular (burslar, ders sistemleri, programların denkliği)

Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu ve UNESCO/CEPES tarafından geli tirilen Diploma Eki, alınan derecenin rahatça anla ılabilmesi için yüksekö retim kurumları tarafından diplomaya ek olarak verilen bir belgedir. Diploma ile birlikte, ö renci talep etmeksizin bedelsiz sunulması gerekir ve tıpkı diploma gibi yalnızca bir kez, tek nüsha olarak düzenlenir. Bir ülkede verilmı olan diploma ve derecelerin di er ülkelerdeki ilgili kurum ve kurulu lar tarafından da tam olarak anla ılabilmesi amacıyla tasarlanmı bir formdur. Diploma Eki, ö rencilerin ö renim süreleri boyunca kazandıkları

Dipnotlar

¹⁶ <http://www.enic-naric.net>

39. ENIC/NARIC Merkezleri Nelerdir?

40. Diploma Eki Nedir?

beceri ve yeterliliklerini daha iyi anlatabilmelerine yardımcı olur. Böylece, eğitim veya çalışma amaçlı yurt dışına gitmek isteyen öğrencilerin diplomaları ve öğrenim süreleri yurt dışında rahatça anlaşılır.

Diploma Eki 8 bölümden oluşur. Diploma Ekinin ilk bölümünde kişi hakkında bilgi verilir. Diğer bölümlerinde ise derecenin ne olduğu, derecenin düzeyi, tamamlanan programın içeriği, ilgili öğrencinin program süresince aldığı dersler ve notları, derecenin kişiye kazandırdığı akademik/mesleki haklar ve eğitim görülen ülkenin yükseköğretim sistemi hakkında açıklamalara yer verilir.

Diploma Eki;

- Transcript veya not çizelgesi yerine geçmez.
- Özgeçmiş (CV) değildir.
- Kendiliginden akademik/mesleki tanınırlık sağlamaz.

Türkiye'de Diploma Eki uygulamasına Yükseköğretim Kurulu'nun 11.03.2005 tarihli Genel Kurul toplantısında almış olduğu karara göre 2005-2006 öğretim yılı itibarıyla başlanmıştır. Buna göre, 2005-2006 akademik yılından itibaren yükseköğretim kurumları mezun olan öğrencilerine diplomalarına ek olarak, yaygın olarak konuşulan bir Avrupa dilinde hazırlanmış Diploma Eki vermek zorundadır.

Diploma Eki çalışmalarına henüz başlamamış olan yükseköğretim kurumlarının UNESCO/CEPES, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi tarafından belirlenen standart forma uygun ve İngilizce olarak ön lisans, lisans ve yüksek lisans seviyelerinde Diploma Eki örneği hazırlaması, hazırlanan Diploma Eki örneklerini son kontrol ve onay için Yükseköğretim Kurulu'na göndermeleri gerekmektedir.¹⁷ Her üç seviyede hazırlanmış Diploma Eki örnekleri kontrol edildikten sonra Yükseköğretim Kurulu tarafından yükseköğretim kurumlarına onay yazısı gönderilir. Yükseköğretim kurumları

¹⁷Dipnotlar

¹⁷Bakınız Ek 6: Diploma Eki Örneği.

“
41. Diploma Eki Nasıl Hazırlanır?
”

onaylanmış format üzerinden mezun olan öğrencilerine, diplomalarına ek olarak Diploma Eki verir.

Her yıl Mayıs ayı sonuna kadar hazırlanarak Yükseköğretim Kurulu'na iletilen Bologna E-güdümlü Komisyonu (BEK) raporları vasıtasıyla yükseköğretim kurumlarının Diploma Eki çalışmalarında hangi amaçla olduğu ve u ana kadar kaç adet Diploma Eki vermiş oldukları tespit edilmektedir.

Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS), ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin farklı olmasından dolayı hareketlilik ve tanınmanın önünde engel oluşturulan sorunlara çözüm getirmek üzere geliştirilen çok önemli bir araçtır. AKTS ders kredileri, bir derste öğrencilere kazandırılan yetkinlikleri esas alır ve bu yetkinlikleri kazanmak için öğrencinin yüküne göre hesaplanır.

AKTS, bir diploma programının veya dersin öngörülen öğrenim çıktıları ve yeterliliklerle ifade edilen hedeflerini barındırması için gereken yükü göz önünde tutularak hesaplanan bir kredi sistemi olarak tanımlanır. AKTS başlangıçta Erasmus programı kapsamında hareketlilik faaliyetlerinde kredi transferi amacıyla kullanılırken, daha sonra kredi biriktirme sistemi olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Bologna Süreci'nin en önemli araçlarından birisidir.

AKTS kredisi, bir derse barınarak tamamlanabilmesi için, öğrencinin yapması gereken çalışmaların tamamını (teorik ders, uygulama, seminer, bireysel çalışma, sınavlar, ödevler, vs.) kapsayan, yükünü temel alan bir dendir. Bu dendir; her dersin, bir yükseköğretim kurumunda bir akademik yılın tam zamanlı olarak tamamlanması için gereken toplam çalışmaya yükünün ne kadarlık bir bölümünü kapsadığını da dolaylı olarak gösterir.

Bir akademik yıl için AKTS kredisi 60 olarak belirlenmiştir. Bu krediye denk olarak 1500-1800 saat arasında öğrencinin yükü öngörülmüştür. 1 AKTS, 25-30 saat çalışmaya karşılık olarak belirlenmektedir. Yükseköğretim düzeylerine göre AKTS kredileri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

“
42. Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi (AKTS / ECTS) Nedir?
”

Tablo 8: TYyÇ Düzeyleri için Toplam Kredi (AKTS)

TYyÇ Düzeyleri	Süre (Yıl)	Toplam AKTS Kredisi (Yıl x 60 AKTS)
8. Düzey (Doktora)	3-4	180-240
7. Düzey (Yüksek Lisans)	1,5-2	90-120
6. Düzey (Lisans)	4	240
5. Düzey (Ön Lisans)	2	120

AKTS kredisi dersi tamamlayarak öğrenme kazanımlarını edinen öğrenciye verilir. Öğrenme kazanımları, daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi, öğrenme sürecini tamamlayan bir öğrencinin neleri bileceğini, neleri anlayacağını ve neleri yapabileceğini gösterir.

Bologna Süreci'nin Türkiye'de uygulanması amacıyla AKTS önemli bir çalışma alanıdır. Bu kapsamda, yüksekö retim kurumlarında hem AKTS'nin uygulanmasından, hem de öğrencilerin AKTS hakkında bilgilendirilmesinden sorumlu olmak üzere AKTS kurum koordinatörleri ve her fakülte/ bölüm için de ayrı AKTS bölüm koordinatörleri belirlenmiştir.

Bir dersin AKTS kredisinin hesaplanması aşağıdaki şekilde yapılır:

Yarıyıl Süresi: Sınav dönemi dahil 16 hafta

Dersin Öğrenim Faaliyetleri:

- Her hafta 4 saat teorik derse katılım
- Her hafta 1 saat sınıfta rehberli problem çözme (*tutorial*)
- Haftalık ödev hazırlanması
- Kısa Sınav (*Quiz*)
- Verilen problemlerin tek başına veya grup halinde çözülmesi ve uygulama saatinde tartışılması
- Dönem projesinin rapor/tasarım halinde hazırlanması ve sınıf ortamında sunulması/sergilenmesi
- Açık kitap ara sınav ve final sınavı.

“
43. AKTS Kredileri Nasıl Hesaplanır?
”

Tablo 9: AKTS Kredilendirilmesi Örneği

Faaliyetler	Sayı	Süre (saat)	Tahmin Edilen İş Yükü (saat)
Teorik ders	14	4	56
Rehberli Problem Çözme			
a) Sınıf çalışması	14	1	14
b) Bireysel veya grup halinde çalışma	14	2	28
Ödev problemlerinin çözülmesi ve rapor olarak teslimi	14	2	28
Dönem Projesi	1	20	20
Proje Sunumu	1	5	5
Kısa Sınav (Quiz)	4	1	4
Ara Sınav			
a) Sınav	1	2	2
b) Sınav için bireysel çalışma	1	15	15
Final Sınavı			
a) Sınav	1	3	3
b) Sınav için bireysel çalışma	1	25	25
TOPLAM İŞ YÜKÜ (saat)			200
Dersin AKTS Kredisi = Toplam İş Yükü (saat) / 30* = 200/30 = 6.67 ~ 7			
* 30 saatlik çalışma 1 AKTS kredisi sayılmaktadır.			

Diploma Eki Etiket (Diploma Supplement Label), yaygın olarak kullanılan bir Avrupa dilinde doğru şekilde hazırlanmış Diploma Eki'ni lisans ve yüksek lisans mezunlarına otomatik olarak ve ücretsiz olarak verebilen yüksekö retim kurumlarına Avrupa Komisyonu tarafından verilen bir belgedir.

“
44. Diploma Eki Etiket Nedir?
”

45. AKTS Etiketini Nedir?

AKTS Etiketini (ECTS Label), bütün lisans ve yüksek lisans programlarında Avrupa Kredi Transfer Sistemini doğru bir şekilde uygulayan yükseköğretim kurumlarına Avrupa Komisyonu tarafından verilen, kurumun prestij ve kalitesini arttıran bir diğer belgedir. Uluslararası ölçütlere göre değerlendirilerek verilen Diploma Eki ve AKTS Etiketlerinin her ikisi de yükseköğretim kurumunun kalitesini ve saygınlığını artırır, kurumlara uluslararası güvenilirlik sağlar.

46. Diploma Eki/AKTS Etiketlerine Nasıl Başvurulur?

Diploma Eki/AKTS Etiketini başvuruları her yıl ilan edilen zamanda Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı bünyesindeki Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı'na (Ulusal Ajans) yapılır. Ulusal Ajans tarafından düzenlenen ve bağımsız AKTS uzmanlarınca gerçekleştirilen ulusal değerlendirmeden sonra uygun görülen başvurular Avrupa Komisyonu'na iletilir ve nihai karar Avrupa Komisyonu tarafından verilir. 2009 yılı itibarıyla AKTS etiketini almaya hak kazanan yükseköğretim kurumumuz olmamakla beraber, 2009 yılında 2013 yılına kadar geçerli olacak biçimde 7 yükseköğretim kurumumuz (Bilkent Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi) Diploma Eki Etiketini almaya hak kazanmıştır.¹⁸

¹⁸Dipnotlar

¹⁸Başvuru için bakınız: <http://www.us.gov.tr>

Yükseköğretimde sosyal boyut kavramı:

- Yükseköğretime erişen,
- Yükseköğretime katılan ve
- Yükseköğretime tamamlayan öğrenci gruplarının,

toplumların çeşitliliğini yansıtmaları hedefine ulaşma çabası olarak tanımlanabilir.

Sosyal Boyutun amacı temsil edilmeyen veya daha az düzeyde temsil edilen gruplara ait öğrencilerin imkanlarının artırılması ve eğitimlerini tamamlamaları için elverişli koşulların sağlanması yolu ile yükseköğretime erişimin genişletilmesidir. Bu da, öğrenme çevrelerinin iyileştirilmesi, eğitimin önündeki tüm engellerin kaldırılması ve öğrencilerin her seviyede eğitim imkanlarından faydalanabilmesi için uygun ekonomik koşulların sağlanması ile mümkün olacaktır.

Bologna Süreci'nin başlangıcından itibaren katılımcı ülkelerin demografik, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel açılarından olduğu gibi, öğrenci, yükseköğretim kurumu ve eğitim sistemi yapıları bakımından da farklılık ve çeşitlilik göstermelerinin yanında ülkelerin kendi içindeki benzer farklılıkların göz önüne alınması sosyal boyut kavramının açık bir şekilde tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. 2001 yılında Prag'da gerçekleştirilen ilk Bologna Bakanlar Konferansı'ndan itibaren sosyal boyut sürecin bir parçasıdır. Prag'ı izleyen Berlin (2003), Bergen (2005), Londra (2007) ve Leuven (2009) Bildirgelerinde ise sosyal boyut Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın başarısı için önemli bir unsur olarak kabul edilmiştir.

47. Yükseköğretimde Sosyal Boyut ile Ne Kastedilmektedir?

48. Sosyal Boyut Bologna Süreci'nde Ne Zaman Yerini Almıştır?

49. Yükseköretimde Sosyal Boyut Kapsamında Belirlenen Hedefler Nelerdir?

Yükseköretimde sosyal boyutun geliştirilmesi ile Bologna üyesi ülkelerde ulaşılması beklenen hedefler şunlardır:

- Yükseköğretime erişimde herkese eşit fırsat sunmak,
- Öğrencilerin yükseköretim yönetimine katılımlarını sağlamak,
- Yükseköretim öğrencileri için uygun çalışma ve hayat şartları oluşturmak,
- Yükseköğretime erişimi artırmak için öğrencilere rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmak,
- Dezavantajlı gruplardan gelen öğrencilere devlet desteği sağlamak,
- Yükseköğretime erişimde ve yükseköretim içerisinde esnek öğrenme yolları oluşturmak.

Türkiye'nin 2007 yılında üçüncü döneminden itibaren dahil olduğu, halen devam etmekte olan dördüncü döneminde de katılımcı olarak yer aldığı Eurostudent Projesi, konuyla ilgili olarak Avrupa ölçeğinde gerçekleştirilen önemli projelerden biridir. Üçüncü turuna 23 ülkenin, dördüncü turuna ise 28 ülkenin katıldığı Eurostudent Projesi'nin ana hedefi, ulusal düzeyde yürütülen öğrenci anketleriyle, Avrupa'daki öğrencilerin içerisinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar hakkında uluslararası karşılaştırmalarda güvenilir veri toplamak, bu bilgileri analiz etmek, karşılaştırmak ve katılımcı ülkelerdeki ilgili kurumlara eğitim politikalarını belirlemelerinde ve/veya mevcut politikalarını iyileştirmelerinde yardımcı olmaktır.¹⁹

¹⁹ Dipnotlar

¹⁹ Detaylı bilgi için bakınız: <http://www.eurostudent.metu.edu.tr>

50. Eurostudent Projesi Nedir?

51. "Öğrenci Katılımı" Hangi Unsurları Kapsamaktadır?

Öğrenci katılımı, öğrencilerin yükseköretim yönetimine katılımı ve karar süreçlerinde "eşit paydaş" olarak yer alması anlamına gelir. Bu da öğrencilerin nitelikli, aktif ve yapıcı ortaklar olarak yükseköretim alanındaki değişiklikler için itici güçler kapsamında görülmelerini beraberinde getirmektedir. Aktif öğrenci katılımı ulusal, bölgesel ve kurumsal olmak üzere Avrupa Yükseköretim Alanının tüm amaçlarında, yükseköretim sisteminin başarısı için ana koşullardandır.

Avrupa'da, öğrenci katılımı çalışmaları 38 ülkeden 49 ulusal öğrenci konseyini bünyesinde barındıran ve yaklaşık 10 milyondan fazla öğrenciyi temsil etmekte olan Avrupa Öğrenci Birliği (ESU) tarafından yürütülmektedir. ESU'nun amacı, Avrupa Birliği, Bologna Zımlama Grubu (BFUG), Avrupa Konseyi, UNESCO ve diğer tüm ilgili kurumlar nezdinde, Avrupa genelindeki öğrencilerin eğitimle ilgili, sosyal, ekonomik ve kültürel ilgi ve ihtiyaçlarını temsil etmek ve desteklemektir.

Türkiye'de ise öğrenci katılım çalışmaları Ulusal Öğrenci Konseyi ve Yükseköretim Kurumları Öğrenci Konseyleri tarafından yürütülmektedir.²⁰ Ulusal Öğrenci Konseyi 20 Eylül 2005 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Yükseköretim Kurumları Öğrenci Konseyleri ve Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği'ne kurulmuştur. Her yıl yapılan toplantılarda, Yükseköretim Kurumlarının öğrenci konseyleri için konsey başkanları seçimi yapılmakta ve seçim sonucunda belirlenen konsey başkanlarından oluşan ulusal öğrenci konseyleri kurultayı, her yıl toplanmaktadır. Ulusal Öğrenci Konseyi'nin Avrupa Öğrenci Birliği'nde (ESU) üye olarak temsil edilmesi, öğrencilerimizin uluslararası gelişmeleri izlemeleri ve bu doğrultuda gelişme göstermelerine katkı sağlayacaktır.

²⁰ Dipnotlar

²⁰ Detaylı bilgi için bakınız: <http://www.tuok.org>

52. Avrupa'da ve Türkiye'de Öğrenci Katılımı Nasıl Gerçekleştirilmektedir?

53. Hareketlilik Ne Demektir?

Yükseköretimde "hareketlilik", Bologna Süreci'nin temel yapı taşlarından olup, reformların başarıya ulaşıp ulaşmadığını gösteren en önemli göstergelerden biridir.

Hareketlilik daha açık ve hoş görüye dayalı, farklı kültürlerle birlikte yaşamaya bilincine sahip bir toplumun oluşması ve xenofobinin (yabancı düşmanlığı) ortadan kalkması açısından çok önemlidir. Bu çerçevede, başarı sosyal boyut olmak üzere, sürecin her tür faaliyet alanıyla yakından ilişkilidir.

54 Hareketlilik Konusunda Belirlenen Hedef Nedir?

Leuven'de 2009 yılında gerçekleştirilen Bakanlar Konferansı Bildirgesi'nde her ülkeye hareketliliği ve hareketliliğin kalitesinin artırılması, akademik ve alanlarının çeşitlendirilmesi için çağırısı yapılmıştır. 2020'de, Avrupa yükseköretim alanına dahil olan ülkelerdeki mezunların en az %20'sinin yurtdışında bir süre eğitim almış veya staj amaçlı bulunmuş olmasının sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması hedefi konulmuştur.

55. Türkiye'de Hareketlilik Konusunda Gerçekleştirilen Çalışmalar Nelerdir?

Hareketlilik konusunun Türk yükseköretim sisteminde çeşitli uygulama örnekleri vardır. Bunlardan en önemli olanları uluslararası öğrenci değişimini öngören Erasmus Programı ve yurtiçi hareketliliği öngören Farabi Programı'dır.

Erasmus Değişim Programı, öğrencilere bir veya iki yarıyıl, akademik ve idari personele ise katılacakları etkinlikleri gerektirdiği belli süreler için Avrupa üniversitelerinden birinde sırasıyla öğrenim, staj, ders verme veya eğitim alma desteği veren, yükseköretim kurumlarının birbirleri ile işbirliği yapmalarını teşvik etmeye yönelik bir Avrupa Birliği programıdır. Türkiye'de Bakanlık Devlet Planlama Teşkilatı bünyesindeki Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans) tarafından yürütülmektedir. Programın ana hedefleri olarak yükseköretimde kaliteyi, öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliğini artırmak ve yükseköteimi dünyası birliğini (staj hareketliliği) sağlamak olarak sayılabilir.²¹

56. Erasmus Programı Nedir?

Kısaca Farabi Değişim Programı olarak adlandırılan "Yükseköretim Kurumları Arasında Öğrenci ve Öğretim Üyesi Değişim Programı", öğrenci ve/veya akademik personelin bir veya iki yarıyıl süresince kendi yükseköretim kurumları dışında, üniversite ve yüksek teknoloji enstitüleri bünyesinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim-öretim yapan yükseköretim kurumlarında eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam etmelerini amaçlayan yurtiçi değişim programıdır.²²

²¹ Dipnotlar
21 Detaylı bilgi için bakınız: <http://www.ua.gov.tr>
22 Detaylı bilgi için bakınız: <http://farabi.yok.gov.tr>

57. Farabi Programı Nedir?

58. Hayat Boyu Öğrenme Nedir?

Hayat boyu öğrenme kişisel, toplumsal, sosyal ve istihdam ile ilişkili bir yaklaşımla bireyin, bilgi, beceri, ilgi ve yeterliliklerini geliştirmek amacıyla hayati boyunca katıldığı her türlü öğrenme etkinliği anlamına gelmektedir. Hayat boyu öğrenmenin amacı, bireylerin bilgi toplumuna uyum sağlamaları ve bu toplumda hayatlarını daha iyi kontrol edebilmeleri için ekonomik ve sosyal hayatın tüm evrelerine aktif bir şekilde katılmalarına imkân vermektir.

Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)²³ kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda Yükseköğretim Kurulu'nun da arasında bulunduğu ilgili kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri ile hazırlanmış olan "Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Strateji Eylem Planı"²⁴ 05.06.2009 tarihli Başbakanlık Yüksek Planlama Kurulu kararı ile kabul edilmiştir.

Stratejide, Türkiye'de "hayat boyu öğrenme" anlayışının eğitimin tümünü kapsayacak şekilde algılanması yönündeki gelişmelere paralel olarak, eğitim altyapısının güçlendirilmesi ve kalitenin artırılması genel hedeflerine ulaşılması yönünde 16 öncelik tespit edilmiş durumdadır:

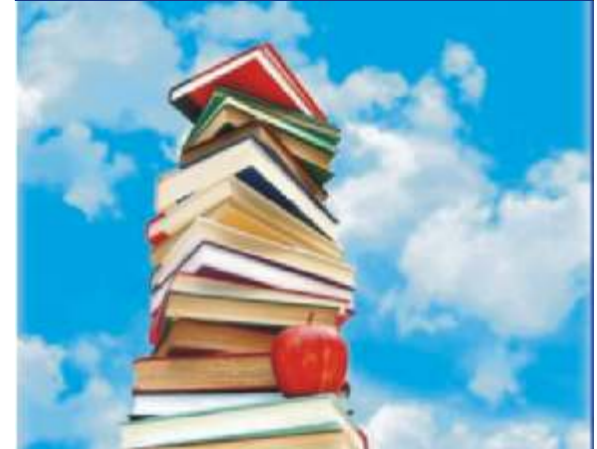
- Hayat boyu öğrenmenin esgüdümü için tarafların görev ve sorumluluklarının açıkça belirtildiği bir yasal düzenlemenin yapılması,
- Toplumsal farkındalık artırılarak, hayat boyu öğrenme kültürünün oluşturulması,
- Etkin izleme, değerlendirme ve karar verme için veri toplama sisteminin güçlendirilmesi,
- Tüm bireylere okuma-yazma becerisi kazandırılarak okur-yazar oranında artış sağlanması,

Dipnotlar

²³ "Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)" için bakınız: <http://www.abgs.gov.tr>

²⁴ "Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi" için bakınız: http://projeler.meb.gov.tr/pkm1/images/stories/haberler/hayatboyu_agustos_2009/dokuman.pdf

- Temel eğitimde olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okulla oranlarında artış sağlanması,
- Eğitim kurumlarının fiziki altyapısı ile eğitici personel sayısının ve niteliğinin ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi,
- Öğretim programlarının deşer ihtiyaçlar doğrultusunda sürekli güncellenmesi,
- Bireylerin çağın deşer gereksinimlerine uyum sağlayabilmeleri amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının etkin hale getirilmesi,
- Hayat boyu öğrenmeye katılım sürecinde dezavantajlı bireylere özel önem verilmesi,
- Hayat boyu öğrenme kapsamında mesleki rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi,
- Mesleki yeterlilik sistemi aktif hale getirilerek kalite güvence sisteminin kurulması,
- Öğretim programları arasında ve okuldan dışarıya okula geçişlerin kolaylaştırılması,
- Güçlü niteliğinin uluslararası rekabet edilebilir seviyeye ulaştırılması,
- Hayat boyu öğrenmenin finansmanının taraflarca paylaşılmasının sağlanması,
- Hayat boyu öğrenme kapsamında uluslararası işbirliğinin ve hareketliliğinin artırılması,
- Yaşlıların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarını artırmak üzere hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin desteklenmesi.

“
59. Türkiye'de
Hayat Boyu
Örenme
Kapsamında
Neler
Yapılmaktadır?”

Hayat boyu öğrenme çerçevesinde, yükseköretim boyutunda “İkinci Üniversite” projesi 2001 yılından bu yana uygulanmaktadır. Proje çerçevesinde ön lisans ve lisans diploma sahipleri Anadolu Üniversitesi'nin uzaktan eğitim programlarına üniversite giriş sınavına gerek olmadan giriş yapabilmektedir. Lisans diploması sahipleri hem ön lisans hem lisans programlarına giriş yapabilirken, ön lisans diploma sahipleri ön lisans programlarına giriş yapabilmektedir. Proje kapsamında Anadolu Üniversitesi'nde 2001-2002 eğitim-öğretim yılından itibaren bu programlardan 161.000 kişi faydalanmaktadır.

Bunun yanında, iş hayatına atılmış, fakat eğitime devam etmek isteyen kişiler için ikinci öğretim uygulaması mevcuttur. Birçok üniversitemizin lisans ve yüksek lisans programlarında ikinci öğretim programları mevcuttur.

Ayrıca, eğitime devam etmek isteyen lise mezunu memurlar için ön lisans seviyesinde mesleki eğitim programları uygulanmaktadır. Ön lisans mesleki eğitim programlarına katılan meslek sahipleri hem öğretmen, ebe, polis ve öğretmenlerdir. Buna benzer olarak engelli vatandaşlar ve tutuklular için de ön lisans diploması sağlayan mesleki eğitim programları bulunmaktadır.

“
60. Sürekli Eğitim
Merkezi (SEM)
Nedir?”

Hayat boyu öğrenmenin en önemli araçlarından biri olan Sürekli Eğitim Merkezleri üniversitelerin örgün lisans ve lisansüstü öğretim programları dışında eğitim programları düzenleyerek; üniversitenin kamu, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla olan işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Sürekli Eğitim Merkezi amaçları doğrultusunda, kamu, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğiyle, ihtiyaç duydukları alanlarda, ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim programları, kurslar, seminerler, konferanslar düzenlemekte; bu faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamaktadır. 2009 yılı sonu itibarıyla

Türkiye'de 36 üniversiteyle lisans ve lisansüstü programların yanı sıra sürekli eğitim programları da bulunmaktadır. Sürekli Eğitim Merkezlerinde planlanan eğitimler, amacı, yapı ve katılımcı kitlesi gibi faktörler dikkate alınarak çeşitli gruplara ayrılmıştır;

- Mesleki Eğitim Programları
- Beceri Kazandırma Programları
- Bilgisayar-Bilgisim Programları
- Dil Eğitimi Programları
- Meslek Edindirme Programları
- Kültür ve Sanat Programları
- Spor Eğitim Programları

Düzenlenen eğitim programları, ülke ve bölgenin güncel ekonomik faaliyetleri ve gelişimi açısından öncelik kazanan alanlarda meslek edinmek, meslekle ilgili bilgi ve beceri düzeyini yükseltmek, yeni mesleki beceriler edinmek ve kişisel gelişim ihtiyacını karşılamak isteyen, toplumun her kesiminden bireylerin ya da bu eğitimlerden çalışanlarını ve/veya üyelerini yararlandırmak isteyen kamu ve özel tüm kuruluşların talep ve ihtiyaçlarına göre tasarlanmakta ve yürütülmektedir.

Ortak ve çift diploma programları, Türkiye'nin Socrates programına katılımı sonrasında hız kazanan bir uygulamadır. Bu programlarda yükseköretim kurumları genellikle önceden farklı programlar altında yürütmekte oldukları akademik işbirliklerini bir derece programına dönüştürme çabalarıyla yakalamışlardır. Bu derece programları sonucunda ortaklık yapan yükseköretim kurumlarında karılıklı yürütülen bir derece programından mezun olan bir öğrenci, programın türüne bağlı olarak ya iki yükseköretim kurumunun diplomalarını; ya da her iki yükseköretim kurumunun rektörünün imzaladığı bir ortak diploması kazanır.

“
61. Ortak ve Çift
Diploma
Programları
Nedir?”

62. Bologna E güdüm Komisyonlarının (BEK) Yapılanması Nasıldır ve Görevleri Nelerdir?

Ortak programlar, ortak programı yürütecek kurum ve kuruluşlar arasında 28.12.2006 tarih ve 26390 sayılı resmi gazetede yayımlanan “Yükseköretim Kurumlarının Yurtdışı Kapsama Dahil Yükseköretim Kurumlarıyla Ortak Eğitim ve Öğretim Programları Tesisi Hakkında Yönetmelik” hükümleriyle uyumlu bir protokol yapıp YÖK’ün onayı alındıktan sonra belirlenmektedir. Ortak programlara öğrenciler, ilgili kurum ve kuruluşların öğrenci kabulünde uyguladıkları asgari koşullara uyularak alınabilirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları öğrencilerden, önlisans ve lisans programları için ÖSS’ye girme ve tercihleri arasında göstererek, ortak programa yerlecek kadar puan alma koşulları aranmaktadır. Türk öğrenciler buna ek olarak, yurtdışındaki kurumun kabul koşullarını da sağlamalıdır. Yüksek lisans veya doktora programlarına kabul edilecek öğrencilerin de her iki yükseköretim kurumunun asgari kabul koşullarını sağlamaları istenmektedir. Ortak programların sayısının ve niteliğinin artırılması yükseköretim sistemimizin kalitesini ve rekabet gücünü geliştirmekte önemli bir rolüne sahiptir.

Bologna E güdüm Komisyonları (BEK), Türkiye’deki tüm yükseköretim kurumlarında Yükseköretim Genel Kurul kararı uyarınca kurulmuştur. BEK’ler yükseköretim kurumlarında Bologna Süreci çerçevesinde sürdürülen faaliyetlerin yürütülmesinden sorumludurlar.

Bologna E güdüm Komisyonları Rektör tarafından belirlenen üyelerden oluşur:

1. Eğitim ve/veya Uluslararası İlişkilerden sorumlu Rektör Yardımcıları
2. ADEK Başkanı
3. Bologna Uzmanı (var ise)
4. AKTS/DE ve Erasmus Koordinatörleri
5. Öğrenciler Daire Başkanı
6. Öğrenci Konseyi Başkanı
7. Rektörün uygun gördüğü diğer üyeler

YÖK 20.11.2008 tarihli Genel Kurul kararı²⁵ ile Yükseköretim kurumlarında oluşturulması kararlaştırılan Bologna E güdüm Komisyonları’nın görevleri şunlardır:

- Bologna Süreci’nin faaliyet alanına giren ve YÖK tarafından çerçevesi belirlenmiş olan konularda kurumun “Yıllık Eylem Planı”ni hazırlamak, uygulanmasını sağlamak; “Kurum Raporu”nu hazırlanacak yıllık ulusal rapora veri oluşturmak üzere, her yılın en geç Mayıs ayı sonuna kadar Yükseköretim Kurulu’na göndermek.
- Bologna Süreci’nin ana çalışma alanlarında iç ve dış paydaşlara ilgili mevzuat ve uygulama konularında sistematik olarak hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesini sağlamak; Kurum ve birimlerin akademik kurullarında Bologna Süreci uygulamalarının yerleşmesi için gerekli önlemleri almak.
- Yapılan çalışmalarını değerlendirip yeni dönem uygulamaları için strateji belirlemek.
- Bologna Süreci’yle ilgili, Yükseköretim Kurulu’nun, Avrupa Yükseköretim Alanında faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların (EUA, ENQA, ESU, EURASHE gibi) etkinliklerini takip etmek.

Yükseköretim sistemleri şeffaf, karşılaştırılabilir ve rekabet edebilir olmak için sürdürülebilir bir gelişme ve değerlendirme içinde olmalıdırlar. Bütün dünyada yükseköretime ilişkin durum tespitlerinin yapılması, güvenilir istatistik ve verilerin oluşturulması giderek önem kazanmaktadır. 2009 yılında kabul edilen Leuven Bildirgesinde Avrupa Yükseköretim Alanı içindeki yükseköretim sistemlerinin güvenilir ve karşılaştırılabilir veri toplamalarının temin edilmesi istenmiştir. Bu verilerin Avrupa Yükseköretim Alanı dışında olan ülkelerle de oluşturulan bir alandan paylaşılması hedeflenmiştir.

²⁵ Dipnotlar

²⁵ Genel Kurul Kararı için bakınız: <http://bologna.yok.gov.tr/bologna/files>

63. Bologna E güdüm Komisyonları (BEK) Neler Yapıyor?

64. Bologna E güdüm Komisyonu Raporları Neden Hazırlanıyor?

“

65. Bologna Faaliyet Alanlarındaki Türkiye Karnesi Nedir?

”

Bologna Süreci'nde yükseköretim kurumlarımızın yapmaları gereken faaliyetleri takip etmek, yürütülen faaliyetler hakkındaki bilgileri tek elde toplayarak politikalar üretmek ve ayrıca bu faaliyetlerde onlara yol haritasını üretmek için ilk kez Yükseköretim Kurulu bünyesinde Mayıs 2009'da BEK Bilgi Formu formatında bilgi toplanmıştır. Yükseköretim kurumlarından gelen bu raporlar esas alınarak Bologna Süreci kapsamındaki faaliyetlerin takibi yıllık olarak yapılmaktadır. Geliştirilerek devam eden bu Bilgi Formu yükseköretim kurumlarımızın verileri doğrultusunda durum tespiti yapılması ve ulusal stratejilerin geliştirilmesi için kullanılmaktadır.

Tüm Bologna ülkelerinin Bologna Süreci'nde geliştiği oldukları durum her iki yılda bir gerçekleştirilen Bakanlar Konferansı öncesinde ülkelerden alınmış olan raporlara dayanarak değerlendirilir. Bu kapsamda ülkelerin Bologna karneleri oluşturulur. Bologna karnesi, objektif kriterlere ve göstergelere dayanmaktadır. Bologna Süreci, bir durumu değil süreci temsil ettiğinden birtakım kriterler ve göstergeler zaman içinde değişimlik gösterebilmekte, daha ayrıntılı hale getirilmektedir. Karneler, Bologna Bakanlar toplantılarında belirlenen hedeflerin yerine getirilmesinde ülkelerin hangi amaçlarda olduğunu göstermekte ve ülkelerdeki Bologna Süreci'ndeki ilerlemenin gelecekte de ölçülmeye devam edebilmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda, her ülke için hazırlanan karneler mutlaka bir ölçüm aracı olarak değil, bir ilerleme çizelgesi olarak kabul edilmektedir.

Bologna Karnesi sistemi ilk kez 2005 Bergen'de gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 2007 Londra'da ve 2009 Leuven/Louvain-la-Neuve'de yeni faaliyet alanlarındaki çalışmaların da ölçülmesi için ayrıntılandırılarak oluşturulmuştur.

Ülkemizin yıllara göre Bologna karnesi hakkında yeri almaktadır. Bu tabloda güçlü ve zayıf olduğu faaliyet alanları görülmekte, bu bağlamda Türkiye'nin 2005, 2007 ve 2009 dönemlerinde Bologna çalışmaları konularında gösterdiği gelişim özetlenmektedir.

Tablodan açıkça anlaşılacağı üzere, Türkiye 2005'ten 2009'a kadar olan dönemde Bologna Süreci çalışmalarında önemli mesafeler almıştır. Türkiye'nin 2005 yılında iyi performans (3.44) olan genel ortalamasının 2007'de çok iyi performansa (4.17) yükseldiği ve 2009'da ise özellikle hayat boyu öğrenme çalışmalarındaki eksiklikler göz önüne alındığında iyi performans (3.34) olarak değerlendirildiği görülmektedir. Her Bakanlar Konferansı döneminde değerlendirme kriterleri bir öncekine oranla biraz daha ayrıntılı çalışmalar gerektirmektedir. 2005 yılında oluşturulan Bologna karnelerinde özellikle Sürece üye ülkelerin Bologna faaliyet alanlarındaki durum tespiti yapılmasına yönelik veriler değerlendirilmiştir. 2007 yılında Londra Bakanlar Toplantısı'nda açıklanan ülke karneleri ise ülkelerin Bologna faaliyetleri konusunda yapmayı planladıkları çalışmalar, uygulamalar ve niyet beyanlarına ilişkin ulusal raporlar değerlendirilerek oluşturulmuştur. 2009 yılında Leuven'de açıklanan ülke karnelerine ilişkin ulusal raporlarda ise uygulama boyutundaki istatistiksel veriler dikkate alınarak notlandırma yapılmıştır. Örneğin; Hayat Boyu Öğrenme ve ulusal yeterlilikler çerçevesi başlıkları 2007 yılında ilk kez ve genel durum tespiti olarak dikkate alınırken, 2009 yılında hayat boyu öğrenme alanında özellikle "önceki öğrenmelerin tanınması" konusunda mevzuat oluşturulması, yeterlilikler çerçevesi başlığında ise yapılan somut çalışmalar değerlendirilmeye alınmıştır. Benzer şekilde ortak dereceler başlığı sadece 2007 yılında ölçülmüştür.

2009 verilerine bakıldığında Türkiye'nin gelişim düzeyi çok olumludur. 2009 genel performansının 2007'ye kıyasla daha düşük bir genel ortalamaya sahip gözükmesi ülkemizin Bologna Süreci'ndeki çalışmalarında bir gerileme olduğunu anlamına gelmeyip, yukarıda belirtildiği üzere kriter ve göstergelerin ayrıntılandırılması olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye Bologna Süreci faaliyet alanlarının bir çoğunda gözle görülür bir ilerleme sağlarken, kalite güvencesinde uluslararası katılımın

sa lanması, yükseköretim kurumlarında AKTS çalımlarının ve Hayat Boyu Örenme alanlarında faaliyetlerin hızlandırılması gerektiğini anlamaktadır.

Tablo 10: Yıllara göre Türkiye Bologna Karnesi

BERGEN-2005 LONDRA-2007 LEUVEN-2009

DERECE SİSTEM	BERGEN-2005	LONDRA-2007	LEUVEN-2009
• kili Sistemin Uygulama Düzeyi	MUKEMMEL (5)	MUKEMMEL (5)	MUKEMMEL (5)
• 1 den 2'ye Geçi	ÇOK Y (4)	MUKEMMEL (5)	MUKEMMEL (5)
• kili Sistemdeki Örenç Oranı	MUKEMMEL (5)	—	—
• Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Uygulama Düzeyi	—	Y (3)	Y (3)
KALİTE GÜVENCESİ			
• AYA ile uyumlu Ulusal Kalite Sistemi Uygulama Düzeyi	ORTA (2)	MUKEMMEL (5)	—
• Diğ. Kalite Güvence Sistemi Gelişme Düzeyi	ORTA (2)	ÇOK Y (4)	Y (3)
• Örencilerin Katılım Düzeyi	ORTA (2)	ÇOK Y (4)	MUKEMMEL (5)
• Uluslararası Katılım Düzeyi	ORTA (2)	Y (3)	ÇOK Y (4)
DİPLOMA VE EĞİTİM SÜRELERİNİN DENKLEŞTİRİLMESİ			
• Diploma Eki Uygulama Düzeyi	ÇOK Y (4)	ÇOK Y (4)	Y (3)
• Lizbon Tanınma Konvansiyonu	Y (3)	ÇOK Y (4)	MUKEMMEL (5)
• ECTS Uygulama Düzeyi	ÇOK Y (4)	MUKEMMEL (5)	Y (3)
YAYGINLIK VE ÖRENİM			
• Önceki Örenimin Tanınması	—	Y (3)	ZAYIF (1)
ORTAK DERECELER			
• Ortak Derecelerin Oluşturulması ve Tanınması	—	MUKEMMEL (5)	—
GENEL	Y (3,45)	ÇOK Y (4,13)	Y (3,80)

Yukarıda da bahsedildiği üzere Bologna Süreci 4 ülkenin yükseköretimden sorumlu bakanlarının bir araya gelerek oluşturdukları bir inisiyatif olarak başlamış, 10. yılında 47 ülkenin üyesi olduğu ve dünyanın birçok bölgesinde referans olarak kullanılan küresel bir nitelik kazanmıştır. Bologna Bildirgesi'nde konan hedeflerin bir kısmının (örneğin derece sistemleri, yeterlilikler çerçevesi, hayat boyu öğrenme gibi) sonraki Bakanlar konferansları bildirgelerinde geliştirilerek ve genişletilerek uygulanması uygun bulunmuştur. 10 yıllık uygulama sürecinde büyük oranda üye ülkelerde Bologna Süreci'nin öngördüğü alanlarla uyumlu sistemler başlatılmıştır. Ancak her faaliyet alanındaki başarı farklı tarihi, ekonomik ve sosyal yapıya sahip ülkelerde aynı düzeyde olmamıştır. Zira, yükseköretim sistemlerinin dönüşümü çok kolay bir uygulama alanı değildir; ülkelerin siyasi uygulamaları ve iradeleriyle de doğrudan ilgilidir. Bu noktada, özellikle yükseköretim sistemlerindeki derece yapıları 3 düzeyli sistemle (lisans, yüksek lisans, doktora) uyumlu olmayan bazı ülkelerde Bologna Süreci'nin getirdiği 1. 2. 3. dereceli sisteme geçiş amacıyla bazı öğrenciler ve öğretim elemanları yüklerinin arttığını söyleyerek süreçten memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Ya da bazı ülkelerde uygulamaya konan ve hiçbir şekilde Bologna Süreci'yle ilgisi olmayan birtakım finansal uygulamalar tepkilere neden olmuştur. Ancak bunların hiçbiri Bologna Süreci'nin öngördüğü faaliyet alanlarının ve getireceği reformların başarısını sorgulamayı gerektirecek seviyede değildir.

Bu nedenle, yükseköretim kurumlarımızın, öğretim elemanlarımızın, öğrencilerimizin ve bu süreçten etkilenecek diğer paydaşların Bologna Süreci hakkında doğru bilgilencmeleri, Türk yükseköretim sisteminin kalite, yeterlilikler ve tüm dünyayla uyumlu kredi sistemleri kullanarak uluslararası düzeyde rekabet edebilirliğini artırılması için çok önemlidir.

“

66. Bologna Süreci'ne Dair Olumsuz Algılama Var mıdır?

”

Kısaltmalar

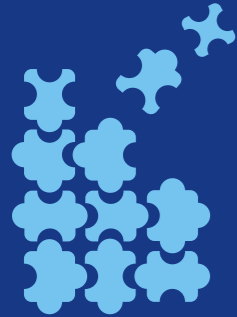

ABET	Accreditation Board for Engineering and Technology-USA (Mühendislik ve Teknoloji için Akreditasyon Konseyi)
ADEK	Akademik De erlendirme ve Kalite Geli tirme Kurulu
AKTS	Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi
AYA	Avrupa Yüksekö retim Alanı
BEK	Bologna E güdüm Komisyonu
BFUG	Bologna Follow-Up Group (Bologna zleme Grubu)
DE	Diploma Eki
DS	Diploma Supplement (Diploma Eki)
ECTS	European Credit Transfer and Accumulation System (Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi)
EHEA	European Higher Education Area (Avrupa Yüksekö retim Alanı)
EI	Education International Pan-European Structure (Uluslararası E itim Pan-Avrupa Yasası)
ENIC	European Network of Information Centres (Avrupa Birli i Merkezleri A ı)
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education (Yüksekö retimde Avrupa Kalite Güvence Birli i)
EQF-LLL	European Qualifications Framework for Lifelong Learning (Hayat Boyu Ö renme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi)
ESG	The European Standards and Guidelines for Quality Assurance (Avrupa Yüksekö retim Alanında Kalite Güvence lke ve Standartları Raporu)

ESU	European Students' Union (Avrupa Ö renci Birli i)
EUA	European University Association (Avrupa Üniversiteleri Birli i)
EURASHE	European Association of Institutions in Higher Education (Avrupa Yüksekö retim Kurumları Birli i)
IAU	International Association of Universities (Uluslararası Üniversiteler Birli i)
İKMEP	nsan Kaynaklarının Mesleki E itim Yoluyla Geli tirilmesi Projesi
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
NARIC	National Academic Recognition Information Centre (Ulusal Akademik Tanıma Merkezi)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik birli i ve Kalkınma Örgütü)
QF-EHEA	Qualifications Framework for European Higher Education Area (Avrupa Yüksekö retim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi)
SEM	Sürekli E itim Merkezi
TYYÇ	Türkiye Yüksekö retim Yeterlilikler Çerçevesi
ÜAK	Üniversitelerarası Kurul
YÖDEK	Yüksekö retim Akademik De erlendirme ve Kalite Geli tirme Komisyonu
YÖK	Yüksekö retim Kurulu
YYK	Yüksekö retim Yeterlilikler Komisyonu

Kısa Sözlük

Alana Özgü Yeterlilikler (Sectoral Qualifications): Yeterliliklerin, mesleki faaliyetler, ana ekonomik fonksiyonlar, ürünler, hizmet ya da teknolojilere dayalı olarak gruplandırıldığı alanlardır.

Avrupa Yükseköretim Alanı (AYA / EHEA: European Higher Education Area): Avrupa düzeyinde yükseköretim sistemlerinin farklılıklarını ve yükseköretim kurumlarının özerkliklerini koruyarak, Avrupa toplumunun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına uygun, ortak referans noktalarına dayalı anlaşılabilir, karşılaştırılabilir ulusal yükseköretim sistemleri oluşturmak, yükseköretim kurumları arasında işbirliğini, hareketliliği ve mezunların istihdam edilebilirliğini arttırmak ve bu sayede yükseköretimde Avrupa boyutunu öne çıkarmak için Bologna Sürecine dahil ülkelerin Eğitim Bakanlarının 19 Haziran 1999 tarihli ortak deklarasyonu ile başlattıkları Avrupa ülkelerinin yükseköretim yapılanmasıdır.

Beceri (Skill): Bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneğidir. EQF-LLL kapsamında beceriler, bilişsel (mantıksal, sezgisel ve yaratıcı düşünce) veya uygulamalı (el becerisi ve yöntem, materyal, araç gereç kullanabilme) olarak tanımlanmaktadır.

Bilgi (Knowledge): Verilerin öğrenme yoluyla özümsemesidir. Herhangi bir çalışma veya araştırma alanı ile ilgili gerçeklerin, ilkelerin, teorilerin ve uygulamaların bütünüdür. EQF-LLL kapsamında "bilgi" kuramsal ve/veya uygulamalı olarak tanımlanmaktadır.

Düzyen (Level): Düzyen tanımlayıcıları kullanılarak oluşturulan, temel yeterliliklere karşılık gelen ve onların gelişimini gösteren birbirini izleyen genel yeterlilik gruplarıdır. Bologna Sürecinde yükseköretim üç düzyeye ayrılmıştır. Birinci düzyen (first cycle) 3 ya da 4 yıldan oluşan lisans derecesini, ikinci düzyen (second cycle) 1-2 yıl süreli yüksek lisans derecesini ve üçüncü

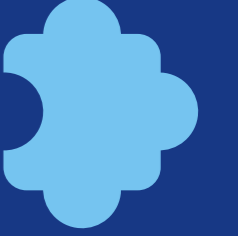
düzyen (third cycle) 3-4 yıldan oluşan doktora derecesini tanımlamaktadır. Ayrıca birinci düzyenin içinde ya da onunla eşitlenmiş kısa dönem (short cycle) ön lisans derecesi tarif edilmiştir. EQF-LLL için sekiz düzyen tanımlanmıştır. İlk düzyen, ilk ve ortaöğretim ile ilgili olup, yükseköretimle ilgili düzyelerin ilki olan beşinci düzyen ön lisans derecesini (Bologna Sürecinde kısa dönem), altıncı düzyen lisans derecesini (Bologna Sürecinde birinci düzyen), yedinci düzyen yüksek lisans derecesini (Bologna Sürecinde ikinci düzyen) ve sekizinci düzyen doktora derecesini (Bologna Sürecinde üçüncü düzyen) tanımlamaktadır.

Düzyen Tanımlayıcıları (Level Descriptors): EQF-EHEA içinde, bilgi ve kavrama, bilinenlerin ve kavrananların uygulanması, inisiyatif getirebilme, karar verebilme, öğrenmeyi öğrenme ve iletişim becerileri gibi genel öğrenme çıktıları ve EQF-LLL içinde bilgi (knowledge), beceri (skill) ve yetkinlik (competence) gibi genel çıktıları ifade eden tanımlayıcılarıdır.

Çalışma (i) Yüğü (Study Workload): Öğrenme çıktılarının başlatılabilmesi için gerekebilecek dersler, seminerler, sunumlar, uygulamalar, özel dersler, bilgi toplama, araştırma vb. öğrenme aktivitelerinin niceliksel ölçüsüdür.

Profil (Profile): Bir yeterli öğrenim alanı özel bir alanda öğrenilmesi, ya da ortak bir amaç veya öneme sahip farklı alanlardan program veya yeterlilik gruplarının daha büyük kümeler halinde toplanmasıdır. (Örn. Mesleki eğitim ile daha kuramsal akademik eğitim)

Yetkinlik (Competence): Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneğidir. EQF-LLL kapsamında "yetkinlik", sorumluluk ve özerklik kavramları ile tanımlanır.

Bilgi Kaynakları

Avrupa Komisyonu E İtım ve Kùltür Genel Direktörlü ü
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

E İtım ve Ö retimde Avrupa Birli i ve Stratejisi
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm

Bologna Süreci - Yüksekö retim
http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc1290_en.htm
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/Bologna/>

Kopenhag Süreci - Mesleki E İtım ve Ö retim
http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm

ENIC (Avrupa Birli i Merkezleri A ı)
 NARIC (Ulusal Akademik Tanıma Merkezi) Tanıma A ları
<http://www.enic-naric.net>

PLOTEUS (Avrupa Genelinde E İtım Olanakları Portalı)
<http://ec.europa.eu/ploteus>

EURAXESS (Avrupa Ara trımacı Hareketlilik Portalı)
<http://ec.europa.eu/euraxess>

ERASMUS
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm

ERASMUS MUNDUS
http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc72_en.htm

TEMPUS (Üniversite Çalı maları için TransAvrupa Hareketlilik Planı)
<http://ec.europa.eu/tempus>

ECTS (Avrupa Kredi Transfer ve Biriktirme Sistemi)
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm

DS (Diploma Eki)
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc1239_en.htm

EQF (Hayat Boyu Ö renme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi)
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm

ECVET (Mesleki E İtım ve Ö retimde Kredi Transfer Sistemi)
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc50_en.htm

EUROPASS
http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc46_en.htm

“
İgili Kurumlar
”

Avrupa Komisyonu
<http://ec.europa.eu/education>

Avrupa Konseyi
<http://www.coe.int>

UNESCO-CEPES
(UNESCO Avrupa Yüksekö retim Merkezi)
<http://www.cepes.ro>

ENQA
(Yüksekö retimde Avrupa Kalite Güvence Birli i)
<http://www.enqa.eu>

EUA
(Avrupa Üniversiteleri Birli i)
<http://www.eua.be>

EURASHE
(Avrupa Yüksekö retim Kurumları Birli i)
<http://www.eurashe.eu>

ESU
(Avrupa Ö renci Birli i)
<http://www.esib.org>

EI
(Uluslararası E itim Pan Avrupa Yapısı)
<http://www.ei-ie.org>

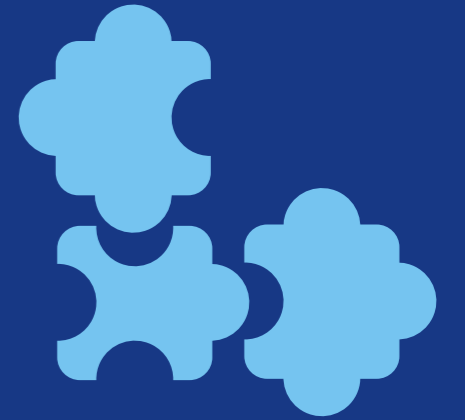
BUSINESSEUROPE
(Avrupa Dünyası Konfederasyonu)
<http://www.business-europe.eu>

EK 1

Türkiye Yükseköretim Önlisans Yeterlilikleri (TYYÇ 5. Düzey)

TYYÇ DÜZEY	B LG - Kuramsal - Uygulamalı	BECER - Kavramsal/Bili sel - Uygulamalı	YETK NL K			
			Ba ımsız Çalı abilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinli i	Ö renme Yetkinli i	leti im ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü Yetkinlik
5 ÖN L SANS — EQF-LLL: 5. Düzey — QF-EHEA: Kısa Düzey	<ul style="list-style-type: none"> Ortaöretim düzeyinde kazanılan yeterliliklere dayalı olarak alanındaki güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç gereçleri ve diğer kaynaklarla desteklenen temel düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olma. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i temel düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri aynı alanda bir ileri e itim düzeyinde veya aynı düzeydeki bir alanda kullanabilme becerileri kazanma. Alanında edindi i temel düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak, verileri yorumlayabilme ve de erlendirebilme, sorunları tanımlayabilme, analiz edebilme, kanıtlara dayalı çözüm önerilerine yönelik etkilere geli tirebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili temel düzeydeki bir çalı -mayı ba ımsız olarak yürütebilme. Alanı ile ilgili uygulamalarda kar ıla ılan ve öngörülemeden karma ık sorunları çözmek için ekip üyesi olarak sorumluluk alabilme. Sorumlulu u altın-da çalı anların bir proje çerçevesinde geli imlerine yönelik etkinlikleri yürütebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i temel düzeydeki bilgi ve becerileri ele tirel bir yaklaşımla de erlendirebilme, ö renme gereksinimlerini belirleyebilme ve kar ılayabilme. Ö renimini aynı alanda bir ileri e itim düzeyine veya aynı düzeydeki bir mesle e yönlendirebilme. Ya amboyu ö renme bilinci kazanmış olma. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili konularda sahip oldu u temel bilgi ve beceriler düzeyinde dü üncelerini yazılı ve sözlü ileti im yoluyla aktarabilme. Alanı ile ilgili konularda dü üncelerini ve sorunlara ili kin çözüm önerilerini uzman olan ve olmayan kişilerle payla abilme. Bir yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü A2 Genel Düzeyi'nde kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilme ve meslektaşları ile ileti im kurabilme. Alanının gerektirdi i en az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı Temel Düzeyinde bilgisayar yazılımı ile birlikte bili im ve ileti im teknolojilerini kullanabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili verilerin toplanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması a amalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik de erleresahip olma. Sosyal hakların evrenseli i, sosyal adalet, kalite ve kültürel de erler ile çevre koruma, i sa lı ı ve güvenli i konularında yeterli bilince sahip olma.

TÜRK YE
YÜKSEKÖ RET M
YETERL L KLER
ÇERÇEVES
(TYYÇ)

EK 2

Türkiye Yükseköğretim Lisans Yeterlilikleri (TYYÇ 6. Düzey)

TYYÇ DÜZEY	B LG - Kuramsal - Uygulamalı	BECER - Kavramsal/Bili sel - Uygulamalı	YETK NL K			
			Ba ımsız Çalı abilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinli i	Ö renme Yetkinli i	İleti im ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü Yetkinlik
6 L SANS — EQF-LLL: 6. Düzey — QF-EHEA: 1. Düzey	<ul style="list-style-type: none"> Alanındaki güncel bilgileri içeren ders kitapları, uygulama araç-gereçleri ve di er kaynaklarla desteklenen ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgilere sahip olma. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i ileri düzeydeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilme. Alanında edindi i ileri düzeydeki bilgi ve becerileri kullanarak verileri yorumlayabilme ve de erlendirebilme, sorunları tanımlayabilme, analiz edebilme, ara tırmalara ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geli tirebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili ileri düzeydeki bir çalı mayı ba ımsız olarak yürütebilme. Alanı ile ilgili uygulamalarda kar ıla ılan ve öngörülemeyen kar ma ık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilme. Sorumlulu u altında çalı anların bir proje çerçevesinde geli imlerine yönelik etkinlikleri planlayabilme ve yönetebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i ileri düzeydeki bilgi ve becerileri ele tirden bir yaklaşımla de erlendirebilme. Ö renme gereksinimlerini belirleyebilme ve ö renmesini yönlendirebilme. Ya amboyu ö renmeye ili kin olumlu tutum geli tirebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili konularda ilgili ki i ve kurumları bilgilendirebilme; dü üncelerini ve sorunlara ili kin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilme. Alanı ile ilgili konularda dü üncelerini ve sorunlara ili kin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan ki ilerle payla yabilme. Toplumsal sorumluluk bilinci ile ya adı ı sosyal çevre için proje ve etkinlikler düzenleyebilme ve bunları uygulayabilme. Bir yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü B1 Genel Düzeyi'nde kullanarak alanındaki bilgileri izleyebilme ve meslektaşları ile ileti im kurabilme. Alanının gerektirdi i en az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı leri Düzeyinde bilgisayar yazılımı ile birlikte bili im ve ileti im teknolojilerini kullanabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması a amalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik de erlere uygun hareket etme. Sosyal hakların evrenselli i, sosyal adalet, kalite kültürü ve kültürel de erlerin korunması ile çevre koruma, i sa lı ı ve güvenli i konularında yeterli bilince sahip olma.

EK 3

Türkiye Yükseköretim Yüksek Lisans Yeterlilikleri (TYYÇ 7. Düzey)

TYYÇ DÜZEY	B LG - Kuramsal - Uygulamalı	BECER - Kavramsal/Bili sel - Uygulamalı	YETK NL K			
			Ba ımsız Çalı abilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinli i	Ö renme Yetkinli i	leti im ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü Yetkinlik
7 YÜKSEK L SANS EQF-LLL: 7. Düzey QF-EHEA: 2. Düzey	<ul style="list-style-type: none"> Lisans düzeyi yeterliliklerine dayalı olarak, aynı veya farklı bir alanda bilgilerini uzmanlık düzeyinde geli tirebilme ve derinle tirebilme. Alanının ili kili oldu u disiplinler arası etkile imi kavrayabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i uzmanlık düzeyindeki kuramsal ve uygulamalı bilgileri kullanabilme. Alanında edindi i bilgileri farklı disiplin alanlarından gelen bilgilerle bütünle tirerek yorumlayabilme ve yeni bilgiler olu - turabilme, Alanı ile ilgili kar ıla ılan sorunları ara tırma yöntemlerini kullanarak çözümleyebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili uzmanlık gerektiren bir çalı - mayı ba ımsız olarak yürütebilme. Alanı ile ilgili uygulamalarda kar ıla ılan ve öngörülemeden kaynaklı sorunların çözümünü için yeni stratejik yaklaşımlar geli tirebilme ve sorumluluk alarak çözüm üretebilme. Alanı ile ilgili sorunların çözülmesini gerektiren ortamlarda liderlik yapabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanında edindi i uzmanlık düzeyindeki bilgi ve becerileri ele tirel bir yaklaşımla derlendirebilme ve ö renmesini yönlendirebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanındaki güncel geli meleri ve kendi çalı malarını, nicel ve nitel veriler ile destekleyerek alanındaki ve alan d ındaki gruplara, yazılı, sözlü ve görsel olarak sistemli biçimde aktarabilme. Sosyal ili kileri ve bu ili kileri yönlendiren normları ele tirel bir bakı açısıyla incelemeyebilme, geli tirebilme ve gerekti inde de i tirmek üzere harekete geçebilme. Bir yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü B2 Genel Düzeyi'nde kullanarak sözlü ve yazılı ileti im kurabilme. Alanının gerektirdi i düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bili im ve ileti im teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve duyurulması a amalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik de erleri gözeterek denetleyebilme ve bu de erleri ö retilme. Alanı ile ilgili konularda strateji, politika ve uygulama planları geli tirebilme ve elde edilen sonuçları, kalite süreçleri çerçevesinde derlendirebilme. Alanında özümstedikleri bilgiyi, problem çözme ve/veya uygulama becerilerini, disiplinlerarası çalı - malarda kullanabilme.

EK 4

Türkiye Yükseköretim Doktora Yeterlilikleri (TYYÇ 8. Düzey)						
TYYÇ DÜZEY	B LG - Kuramsal - Uygulamalı	BECER - Kavramsal/Bilisel - Uygulamalı	YETKİNLİK			
			Baımsız Çalışabilme ve Sorumluluk Alabilme Yetkinliği	Öğrenme Yetkinliği	İletişim ve Sosyal Yetkinlik	Alana Özgü Yetkinlik
8 DOKTORA — EQF-LLL: 8. Düzey — QF-EHEA: 3. Düzey	<ul style="list-style-type: none"> Yüksek lisans yeterliliklerine dayalı olarak alanındaki güncel ve ileri düzeydeki bilgileri özgün düşünce ve/veya araştırma ile uzmanlık düzeyinde geliştirebilme, derinleştirilebilme ve alanına yenilik getirecek özgün tanımlara ulaşabilme. Alanının ilgili disiplinler arası etkileşimi kavrayabilme; yeni ve karmaşık fikirleri analiz, sentez ve derlendirmede uzmanlık gerektiren bilgileri kullanarak özgün sonuçlara ulaşabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanındaki yeni bilgileri sistematik bir yaklaşımla derlendirebilme ve kullanabilme. Alanına yenilik getiren, yeni bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulama geliştirebilme ya da bilinen bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulamayı farklı bir alana uygulayabilme, özgün bir konuyu araştırabilme, kavrayabilme, tasarlayabilme, uyarlayabilme ve uygulayabilme. Yeni ve karmaşık düşüncelerin eleştirel analizini, sentezini ve derlendirmesini yapabilece. Alanı ile ilgili çalışmalarda araştırma yöntemlerini kullanabilmeye üst düzey beceriler kazanmış olma. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanına yenilik getiren, yeni bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulama geliştiren ya da bilinen bir düşünce, yöntem, tasarım ve/veya uygulamayı farklı bir alana uygulayan özgün bir çalışmayı baımsız olarak gerçekleştirerek alanındaki ilerlemeye katkıda bulunabilme. Alanı ile ilgili en az bir bilimsel makaleyi ulusal ve/veya uluslararası hakemli dergilerde yayınlamak ve/veya özgün bir yapıt üretmek ya da yorumlayarak alanındaki bilginin sınırlarını genişletebilme. Özgün ve disiplinler arası sorunların çözümlemesini gerektiren ortamlarda liderlik yapabilece. 	<ul style="list-style-type: none"> Yaratıcı ve eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme gibi üst düzey zihinsel süreçleri kullanarak alanı ile ilgili yeni düşünce ve yöntemler geliştirebilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal ilişkileri ve bu ilişkileri yönlendiren normları eleştirel bir bakış açısıyla inceleyebilme, geliştirebilme ve gerektiğinde geliştirilmeye yönelik eylemleri yönetebilme. Uzman kişiler ile alanındaki konuların tartışılmasında özgün görüşlerini savunabilme ve alanındaki yetkinliğini gösteren etkili bir iletişim kurabilme. Bir yabancı dili en az Avrupa Dil Portföyü C1 Genel Düzeyi'nde kullanarak ileri düzeyde yazılı, sözlü ve görsel iletişim kurabilme ve tartışabilme. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanındaki bilimsel, teknolojik, sosyal veya kültürel ilerlemeleri tanıtarak, ya da ı toplumun bilgi toplumu olma ve bunu sürdürebilme sürecine katkıda bulunabilme. Alanı ile ilgili kararlaştırılan sorunların çözümünde stratejik karar verme süreçlerini kullanarak ilerletilebilirlik imkurabilme. Alanı ile ilgili konularda kararlaştırılan toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik sorunların çözümüne katkıda bulunabilme ve bu değerlerin gelişimini destekleyebilme.

EK5

Örnek Bir Dersin Örenme Çıktılarının Belirlenmesi

Dersin Adı: Yönetim ve Organizasyon

AKTS Kredisi: 4

Dersin içeri i:

Yönetim, yöneticilik kavramları, yönetim süreci döngüsü, yönetim dü üncesinin evrimi, planlama, örgütleme, liderlik ve uyumla tırma, denetleme, düzeltme i levleri; üretim ve hizmet firmalarında uygulanması.

Dersin Amaçları:

1. Temel yönetim rolleri ve i levlerini, yönetim süreçleri döngüsü ve yönetim dü üncesinin evrimini aktarmak,
2. Planlama i levinin yönetim i levleri içerisindeki rolünü örnekler üzerinde tanımlamak ve tartı mak,
3. Örgütleme i levinin yönetim i levleri içerisindeki rolünü örnekler üzerinde tanımlamak ve tartı mak,
4. Liderlik ve uyumla tırma i levinin yönetim i levleri içerisindeki rolünü örnekler üzerinde tanımlamak ve tartı mak,

5. Denetleme ve düzeltme faaliyetlerini örnekler üzerinde tanımlamak ve tartı mak.

Dersin Örenme Çıktıları:

Bu dersin ba aran ö renciler:

1. Örgütlerin yönetim i levlerini ayrıntılı olarak tanımlar.
2. Yönetim ve yöneticilik kavramlarını, yönetim süreçlerini tanımlar.
3. Yönetim dü üncesinin tarihsel geli imi ve günümüz yakla ımlarını kar ıla tırır.
4. Kaynakların etkin ve etkili kullanımının planlama, irket misyon, vizyon ve i planlarının olu turulma a amalarını açıklayabilir,
5. Belirsiz i çevrelerinde olu turulan i planlarına ba lı olarak, karar verme adımlarını belirleyebilir,
6. Kaynakların örgüt hedeflerine ula mak için bölümlere, i lere, süreçlere ayırımının temelinde yatan unsurları açıklayabilir,
7. Örgüt yapısını ekillendiren unsurları, yapıların tiplerini ve özelliklerini belirleyebilir,
8. Yöneticilerin, örgüt çalı anlarını motive etme ve yönlendirme yetkinliklerine ili kin temel kavramsal yakla ımları anlayabilir, kar ıla tırabilir ve örgüt içi uyu mazlıkları çözebilir,
9. Örgüt hedeflerinin gerçekte ip gerçekte medi ini ölçebilir, gerçekte me düzeyini de erlendirebilir ve düzeltici faaliyet adımlarını belirleyebilir.

EK 6

 MUTLU ÜNİVERSİTESİ	Diploma No : 2902
	Diploma Date : 09.07.2008
Phone: XXXXXXXX MAAAXXXX www.mutlu.edu.tr	Fax: XXXXXXXX XXXXXXXX

This diploma follows the model developed by the European Commission, Council of Europe and UNESCO/EFMD. The purpose of the supplement is to provide sufficient information data to improve the transparency and fair academic and professional recognition of qualifications (diplomas, degrees, certificates, etc.). It is designed to provide a description of the nature, level, context, content and the status of the studies that were pursued and successfully completed by the individual named on the original qualification to which this supplement is appended. It should be free from any value judgments, equivalence statements or suggestions about recognition. Information in all eight sections should be provided. Where information is not provided, an explanation should give the reason why.

1. INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF THE QUALIFICATION

1.1. Family name(s) : XXXXXXXX
 1.2. Given name(s) : XXXXXXXX
 1.3. Date of birth : 11.11.1988
 1.4. Student identification number : 123456

2. INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION

2.1. Name of the qualification
 Gıda Mühendisliği, Lisans
 2.2. Main field(s) of study for the qualification
 Engineering Sciences
 2.3. Name and status of awarding institution
 Mutlu Üniversitesi, Devlet Üniversitesi
 Mutlu University, State University
 2.4. Name and status of institution administering studies
 same as 2.3
 2.5. Language(s) of instruction/examination
 Turkish

3. INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION

3.1. Level of qualification
 Bachelor's Degree (First cycle)
 3.2. Official length of programme
 4 years (excluding one year of English preparatory),
 2 semesters per year, 16 weeks per semester
 3.3. Access requirements
 High school diploma
 Placement through a candidate national university placement examination

4. INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED

4.1. Mode of study

Full-time

4.2. Programme requirements

The Bachelor's Degree is awarded to students who have successfully completed all courses in the curriculum, including a 4-week industrial training period, and have obtained a cumulative grade point average of at least 60 on a 100 scale and have no failing grades.

Objectives

Food Engineering is a branch of engineering where physical, chemical and biological sciences can be applied in the processing, transporting, storing and the production and development of new foods. The basic functions of a food engineer are: to develop new process techniques based on the biochemical, technological and economical process, to evaluate raw materials prevent the loss of food sources by keeping the quality and quantity, to produce new foods from the waste materials, to produce new types of food products. Besides these functions Department of Food Engineering follows the developing techniques in food science and food processing, applies these techniques on industrial level and conducts scientific research for producing new techniques.

4.3. Programme details (e.g. modules or units studied, and the individual grades/marks/credits obtained):

Code	COURSE TITLE	COURSE CATEGORY	Credits	Grade
1	PREPARATORY CLASS (ENGLISH)	Required	2.0	70
Semester I				
101	TURKISH LANGUAGE	Required	4.0	70
102	GENERAL ANALYSIS I & HISTORY OF FOREIGN L.	Required	4.0	70
104	TURKISH LANGUAGE	Required	4.0	70
105	MATHEMATICS-I	Required	4.0	70
106	CHEMISTRY-I	Required	4.0	70
107	GENERAL CHEMISTRY	Required	4.0	70
117	INTRODUCTION TO COMPUTER-I	Required	2.0	70
118	INTRODUCTION TO FOOD ENGINEERING	Required	2.0	70
Semester II				
110	MATHEMATICS-II	Required	4.0	70
111	ENGLISH II	Required	4.0	70
115	ANALYTICAL CHEMISTRY	Required	4.0	70
118	INTRODUCTION TO COMPUTER II	Required	2.0	70
120	BIOCHEMISTRY	Required	2.0	70
122	ORGANIC CHEMISTRY	Required	4.0	70
Semester III				
201	MATHEMATICS-III (DIFF. EQUATION)	Required	2.0	70
204	GENERAL CHEMISTRY	Required	2.0	70
206	PHYSICAL AND GENERAL CHEMISTRY	Required	2.0	70
214	ECONOMICS	Required	2.0	70
221	FOOD CHEMISTRY I	Required	4.0	70
223	BIOLOGY	Elective	2.0	70
228	TECHNICAL DRAWING	Required	2.0	70
Semester IV				
301	MATHEMATICS-IV (STATISTICS)	Required	2.0	70
308	PSYCHOLOGY	Required	2.0	70
310	FOOD MICROBIOLOGY	Required	2.0	70
313	GENERAL MICROBIOLOGY	Required	2.0	70
320	WATER TREATMENT	Required	2.0	70
323	FOOD CHEMISTRY II	Required	4.0	70
328	ELECTRICAL ELECTRONICS	Elective	2.0	70
Semester V				
302	INTY AP. OF FOOD ENG. I	Required	4.0	70
303	HEAT TREATMENT	Required	2.0	70
304	INDUSTRIAL FOOD ANALYSIS	Required	4.0	70
315	LABORATORY CHEMISTRY	Required	2.0	70
319	COLD STORAGE TECHNOLOGY-I	Required	2.0	70
321	FOOD QUALITY ASSURANCE	Required	2.0	70
325	CHEMISTRY OF MEDICAL AND FUNCTIONAL FOOD	Elective	2.0	70
Semester VI				
307	INTY AP. OF FOOD ENG. II	Required	2.0	70
317	FOOD TECHNOLOGY	Required	2.0	70
318	FOOD PRESERVATION	Required	2.0	70
320	FOOD MICROBIOLOGY II	Required	4.0	70
323	FRUIT AND VEGETABLE TECHNOLOGY	Required	2.0	70
324	FUNDAMENTALS OF COMMUNICATION	Elective	2.0	70
344	CHEMISTRY OF COLOR AND FLAVOR CHEMISTRY	Elective	2.0	70
346	FOOD MARKETING	Elective	2.0	70
Semester VII				
401	INTY OF MICROBIOLOGY	Required	2.0	70
404	FOOD MICROBIOLOGY	Required	2.0	70
405	FOOD MICROBIOLOGY	Required	2.0	70
407	FOOD PACKAGING	Required	2.0	70
411	BIOCHEMISTRY	Required	2.0	70
414	GRADUATION PROJECT	Required	4.0	70

425	OFFICIAL COPIES IN FRUIT AND VEGETABLES	Elective	2,0	60
421	BAKTERİYENLER	Elective	2,0	75
Semester VIII				
406	BIYOTECNİK	Required	2,0	87
409	FOOD ENG. DESIGN AND DOC.	Required	4,0	62
424	MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES	Elective	3,0	74
430	BIYOTECNİK KALİTE KONTROLÜ	Elective	2,0	86
432	BIYOTECNİK ÜRÜNLERİN GÜVENLÜĞÜ	Elective	2,0	75
434	PRODUCT DEVELOPMENT AND MANAGEMENT	Elective	2,0	64
			Total Credits	151
			Cumulative Grade Point Average:	10,40

4.4. Grading scheme and grade distribution guidance

For each course taken, success of the student is given one of the following grades by the course teacher:

Very good	85-100
Good	70-84
Pass	60-69
Failed	55 and below
Fail mark is	100
(S: successful)	

4.5. Overall classification of the qualification

Orta (Pass)

5. INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE QUALIFICATION

5.1. Access to further study

Graduates may apply to master programs

5.2. Professional status

This degree enables the holder to exercise the profession

6. ADDITIONAL INFORMATION

6.1.

6.2. Further information sources

University web site:

The Council of Higher Education web site: www.yok.gov.tr

The Turkish ENIC-NARIC web site: www.enic-naric.org/members.asp?country=TR

Online University Catalogue:

7. CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT

7.1. Date :	:
7.2. Signature :	:
7.3. V. General Director of Student Affairs :	:
7.4. Official stamp or seal :	:

8. INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM

The basic structure of the Turkish National Education system consists of four main stages: pre-school education, primary education, secondary education and higher education.

Pre-school education consists of non-compulsory programmes whereas primary education is a compulsory 5-year programme for all children beginning from the age of 6. The secondary education system includes "General High Schools" and "Vocational and Technical High Schools". Higher education is defined as all post-secondary programmes with duration of at least two years. The system consists of universities (state and foundation) and non-university institutions of higher education (police and military academies and colleges). Each university consists of faculties and four-year schools offering Bachelor's level programmes, the latter with a vocational emphasis, and two-year vocational higher schools offering short cycle (Associate's) level programmes of a strictly vocational nature.

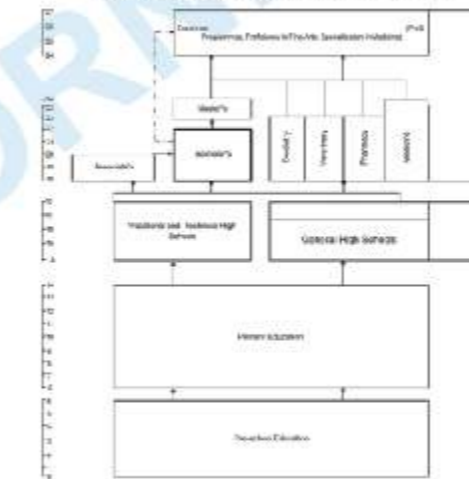
The Higher Education Law No. 2547 is the main law, which governs the higher education in Turkey. All universities (both state and foundation) are subject to the same law and regulations. All state and foundation universities are founded by law.

Admission to higher education is based on a nation-wide Student Selection Examination (ÖSYM). The examination is held once a year and is administered by the Student Selection and Placement Center (ÖSYM). Candidates gain access to institutions of higher education based on their composite scores consisting of the scores on the selection examination and their high school grade point averages.

Graduate level of study consists of the Master's Degree (Yüksek Lisans Diploması) and the Doctoral Degree (Doktora Diploması). There are two types of Master's programmes: with and without a thesis. The Master's programmes with a thesis consist of a minimum of seven courses, one seminar course, and thesis. The duration of the Master's programmes with a thesis is two years. Non-thesis Master's programmes consist of a minimum of 10 courses and a seminar project. The duration of the non-thesis Master's programmes is one and half years. Doctoral programmes have a duration of four years which consists of completion of courses, passing a doctoral qualifying examination, and preparing and defending a doctoral dissertation. Medical specialization programs are equivalent to doctoral level programmes and carried out within the faculties of medical schools with hospitals.

The Higher Education System is regulated by the Council of Higher Education (Yükseköğretim Kurulu-YÖK). Established in 1981, the Council regulates the activities of higher education institutions with respect to research, planning, financing and regulation.

GENERAL STRUCTURE OF THE TURKISH EDUCATION SYSTEM

EK 7

ISCED 97 E itim ve Ö retim Temel Alanları

ISCED GENEL ALAN KODU	GENEL ALANLAR	ISCED TEMEL ALAN KODU	EĞİTİM VE ÖĞRETİM TEMEL ALANLARI
1	Eğitim	14	Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri
2	Beşeri Bilimler ve Sanat	21	Sanat
		22	Beşeri Bilimler
3	Sosyal Bilimler, İşletme ve Hukuk	31	Sosyal ve Davranış Bilimleri
		32	Gazetecilik ve Enformasyon
		34	İşletme ve Yönetim Bilimleri
		38	Hukuk
4	Bilim	42	Yaşam Bilimleri
		44	Doğa Bilimleri
		46	Matematik ve İstatistik
		48	Bilgisayar
5	Mühendislik, Üretim ve İnşaat	52	Mühendislik
		54	Üretim ve İşleme
		58	Mimarlık ve Yapı
6	Tarım	62	Tarım, Ormancılık, Hayvancılık ve Su Ürünleri
		64	Veterinerlik
7	Sağlık ve Refah	72	Sağlık
		76	Sosyal Hizmetler
8	Hizmetler	81	Kişisel Hizmetler
		84	Ulaştırma Hizmetleri
		85	Çevre Koruma
		86	Güvenlik Hizmetleri

